

Måndagen den 18 maj

Kl. 12.00

*Om statsbidrag till
ålderdomshem*

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1986/87:244 om statsbidrag till ålderdomshem

Anf. 1 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Agne Hansson har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att statsbidrag skall kunna utgå till kommunerna för drift av ålderdomshem med den standard som socialutskottet angett och till vilka bostadsutskottet beslutat att statliga ombyggnadslån skall utgå.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om att bostadslån för ombyggnad av ålderdomshem skall kunna utgå om bostaden efter ombyggnad består av minst ett rum och kokskåp samt WC och dusch. Bostaden skall ges en sådan storlek att den kan användas även av en rullstolsburen eller på annat sätt handikappad person.

Statsbidrag utgår för den sociala hemhjälp som lämnas till äldre, handikappade och barnfamiljer som har egen bostad. Nuvarande bestämmelser för bostadslånegivningen och statsbidrag till den sociala hemhjälpen är samordnade genom att hemhjälpbidrag betalas ut i de fall bostaden uppfyller kraven för att bostadslån med räntebidrag vid ny- och ombyggnad av bostäder skall utgå. Jag anser att den här samordningen är riktig och bör gälla även i framtiden. Därigenom kommer statsbidrag att utgå till personal vid servicebostäder som uppfyller de standardkrav som riksdagen angivit för statliga bostadslån till ombyggnad av ålderdomshem.

Jag anser slutligen att ett villkor för att statsbidrag skall utgå även i fortsättningen bör vara att bostaden upplåts med hyresavtal, så att den enskilde tillförsäkras besittningsskydd.

Anf. 2 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Samtidigt måste jag beklaga att jag inte är nöjd med svaret. Svaret är kryptiskt. Det innebär inte det enkla, raka ja som jag hade väntat mig nu efter det beslut om räntebidrag till ombyggnadslån för ålderdomshem som riksdagen med bred majoritet har fattat. Svaret är dessutom dubbeltydigt, som mycket av vad socialdemokraterna säger i debatten om ålderdomshemmen. Å ena sidan säger sig socialdemokraterna vilja bevara och slå vakt om ålderdomshemsformen. Detta stämmer å andra sidan inte med de åtgärder man vill vidta – eller

snarare inte vill vidta – för att bevara ålderdomshemmen.

I svaret lämnas två upplysningar. Den ena är att samordningen mellan bostadslånegivningen och statsbidrag till den sociala hemhjälpen skall behållas och gälla även i framtiden. Den andra är att statsbidrag skall utgå till personal vid servicebostäder, märk väl servicebostäder, som uppfyller de standardkrav som riksdagen angivit för statliga bostadslån för ombyggnad av ålderdomshem. Man får vara mycket välvillig om man skall kunna tolka detta som ett rakt besked om att regeringen är beredd att förändra statsbidragsgivningen för driften av ålderdomshem efter det beslut riksdagen nyligen har fattat.

För det första vill tydligen statsrådet och regeringen mönstra ut begreppet ålderdomshem. För det andra är inte regeringen beredd att vidta några åtgärder utöver vad som nu gäller för statsbidragsgivning för hemhjälpen. Vi får t. ex. inga besked om vilka resurser som måste till för att uppfylla kraven i en förändrad situation där ålderdomshemmen skall finnas med.

Vad statsrådet säger i sitt svar är inga nyheter. Samordningen finns redan mellan statsbidrag till personal vid servicehus och bostadslånegivningen. Men frågan är om statsbidrag skall utgå till personal inom den mellanform av serviceboende och långtidsvårdsjukvård som riksdagen i det nyligen fattade beslutet har sagt skall finnas kvar, dvs. ålderdomshemmen. Vi skall ha klart för oss att riksdagen slagit fast att denna form av boende är ett kollektivt boende med fast anställd personal och där gemensamma utrymmen kan kompensera den något lägre utrustnings- och utrymmesstandarden i den privata boendedelen. Riksdagen har också slagit fast att det inte, som tidigare, finns anledning att ange något bestämt antal lägenheter som skall dela på gemensamma utrymmen – detta just för att kravet på samlokalisering inte utformas så att en ombyggnad av ålderdomshemmen inte kan göras. De nya bestämmelserna för ombyggnad av ålderdomshemmen skall dessutom regleras i en särskild författning, skild från bostadslånegivningen i övrigt.

Herr talman! Jag är inte förvånad över svaret. Det har hela tiden under arbetet inför det nyligen fattade riksdagsbeslutet funnits en tveksamhet inom det socialdemokratiska partiet till ålderdomshemmen. Nu trodde jag ändå att omtänkandet var klart. Statsrådets svar kan uppfattas som ett försök att ta ett steg bakåt. Är det så illa, statsrådet? Det vore beklagligt.

Jag måste fråga igen, och det går att svara entydigt ja eller nej på den frågan: Skall statsbidrag för den sociala hemhjälpen utgå till ålderdomshem av den standard som enligt vad riksdagen nu har slagit fast skall gälla för att man skall få räntebidrag vid ombyggnad?

Anf. 3 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Enligt moderata samlingspartiets ideologi är det självklart att man när man blir gammal skall kunna välja den form av omhändertagande man själv föredrar. Man skall kunna bo hemma så länge det är möjligt med hemtjänst och hjälp kanske också från familjen. Man skall kunna välja att bo i servicehus eller på ålderdomshem, eller – om inte någon av dessa former är möjlig när man blir dålig – inom långvården. Vi diskuterar således i dag ålderdomshemmens överlevande.

Det är inte politikerna som skall bestämma över huvudet på människorna,

i det här fallet över huvudet på de gamla. Politikerna skall skapa förutsättningar så att de gamla kan välja den vårdform som passar individen bäst, den vårdform som känns tryggast och riktigast. Det kan gälla värdmässiga, geografiska och personella förutsättningar.

Det skall vara rättvisa bidrag till de olika vårdformerna och en rättvis fördelning beträffande omsorgsdelen, dvs. statsbidrag skall utgå till vårdpersonal även på ålderdomshem och inte enbart i andra vårdformer, samtidigt som det skall skapas förutsättningar för rättvisa bidrag för ombyggnad o. d.

Med de beslut och den ideologi som socialdemokraterna går fram med vet vi att ålderdomshemmen försvinner. Man har i debatten fått höra att även i borgerliga kommuner läggs ålderdomshem ned. Självfallet är det så, eftersom förutsättningarna tas bort för dessa kommuner att låta ålderdomshemmen vara kvar. Ansvaret vilar tungt på den socialistiska majoriteten.

Jag ställer mig ofta frågan om socialdemokraterna lever utanför verkligheten. Har de verkligen inte fått tillräckligt många bud från de gamla och de gamlas organisationer och från kommunalt engagerade människor som talar om hur angelägen man är i kommunerna om att kunna behålla den här vårdformen?

För en tid sedan fick vi höra statsminister Ingvar Carlsson i TV säga att ålderdomshemmen skulle vara kvar. Men hur skall de kunna vara det när majoriteten fortfarande vägrar att ge statsbidrag till den vårdpersonal som skall sköta de gamla på ålderdomshemmen? Så som jag uppfattar det hela kan detta inte vara annat än att man går ut med dubbla budskap. Är inte meningen med statsministerns uttalande att man vill lugna de oroade förstunden men på sikt vill att ålderdomshemmen skall försvinna?

Det står fullständigt klart att riksdagsmajoriteten diskriminerar ålderdomshemmen vad beträffar drift och ombyggnad, och resultatet blir att de försvinner. Jag vill fråga Bengt Lindqvist: Var inte detta avsikten från början? En fråga till: Har man räknat på hur mycket kostnaderna för hemtjänsten kommer att öka när de som nu bor på ålderdomshem tvingas ut i eget boende? Det gäller inte alla, men jag talar om dem som skulle vilja bo kvar på ålderdomshem. Vården av dem kommer att kräva en allt större del av de resurser som hemtjänsten har i dag, och då måste resultatet bli att andra hjälpbehövande får nöja sig med en mindre del av de resurserna.

Statliga bidrag till vårdpersonalen är ett måste, om det skall finnas någon trovärdighet i uttalandena från Ingvar Carlsson och andra socialdemokrater om att ålderdomshemmen skall få vara kvar. Tror Bengt Lindqvist att ålderdomshemmen kommer att leva kvar med de förutsättningar som socialdemokraterna vill ge dem? Jag skulle vilja ha ett svar på den frågan. Eller går man med öppna ögon in i situationen att ålderdomshemmen försvinner? Vill man inte ta någon hänsyn till vad de vanliga människor som i dag bor på ålderdomshemmen känner, den oro och den förtvivlan som de känner när de tvingas ut från ett boende som de vant sig vid och där de hade hoppats att få stanna?

Anf. 4 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Agne Hansson klagade över dubbeltydighet i socialdemokratiens budskap om ålderdomshemmen. Jag måste instämma i det. Det är

mycket svårt att förstå vad ni socialdemokrater egentligen tycker om ålderdomshemmen. Vi får ju ideligen motstridiga budskap från er sida.

I år har frågan om ålderdomshemmen varit aktuell i två utskott i riksdagen: socialutskottet och bostadsutskottet. I socialutskottet behandlade vi förslag om att likställa ålderdomshemmen vad gäller statsbidrag till service. Det fanns i utskottet från början en majoritet, bestående av moderater, centerpartister, folkpartister och vpk-are, för att genomföra en sådan förändring att statsbidragen likställdes. I det läget begärde socialdemokraterna bordläggning för att närmare fundera över saken. Under mellantiden fick vi se statsministern framträda i TV och uttala sig positivt om ålderdomshemmen och säga att de skulle vara kvar. Vi utgick då från att socialdemokraterna verkligen hade tänkt om och ville vara med om att se till att det blev jämlikhet mellan boendeformerna i det här avseendet. Resultatet visade sig i stället bli att socialdemokraterna efter att på något sätt ha lyckats vrida om armen på vpk än en gång förhindrade en sådan jämlikhet.

Socialdemokraterna har i år skickat ut en idéskiss på remiss till arbetarkommunerna. Där beskriver de hur de tänker sig framtidens sjukvård och äldreomsorg. I idéskissen föreslås en avvecklingsplan för institutionerna, bl. a. ålderdomshemmen. Detta kan inte tolkas på annat sätt än att socialdemokraterna vill långsamt avveckla denna boendeform för äldre. Samtidigt som denna idéskiss skickas ut framträder alltså statsministern och säger att det skall finnas ålderdomshem i framtiden. Det är förståeligt att de som bor på ålderdomshemmen känner ovisshet om socialdemokraternas hållning i den här frågan när de konfronteras med alla dessa olikartade budskap.

Liksom Agne Hansson har jag svårt att förstå det svar som Bengt Lindqvist nu har givit. Jag skulle vilja be Bengt Lindqvist att utveckla texten något och tala om vilken ståndpunkt socialdemokraterna intar. Är ni socialdemokrater nu beredda att se till att den diskriminering av ålderdomshemmen som hittills har förekommit och som ni hittills har slagit vakt om äntligen undanröjs?

Anf. 5 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig sälla mig till den skara som är besviken över den här debatten. Jag trodde faktiskt att vi hade rätt ut de här frågorna genom de beslut som riksdagen har fattat och den debatt som föregick dessa viktiga beslut. Om Agne Hansson då hade frågat mig på det sätt han nu har gjort skulle jag ha kunnat svara: Ja, statsbidrag kommer att utgå till personal vid de ålderdomshem som är ombyggda till eller som uppfyller den standard som socialutskottet och bostadsutskottet tillsammans har gett uttryck för.

Agne Hansson frågade mig vilka åtgärder jag ämnar vidta, och det var därför jag redovisade situationen och försökte klagöra villkoren både för statsbidraget till hemhjälp och för bostadslänegivningen samt på vilket sätt dessa villkor hör samman.

Riksdagens beslut innebär ju att statsbidrag utgår till de ombyggda ålderdomshem som uppfyller villkoren för den mellanform som bostadsutskottet slutligen utformade på det sätt som framgår av mitt svar plus det villkor som socialutskottet uttryckte vid beskrivningen av denna mellanform, nämligen att den enskilde skall ha besittningsskydd för sin bostad. Det rent

formella läget är att det i förordningen avseende statsbidrag för hemhjälp föreskrivs att den enskilde skall ha besittningsrätt till bostaden. Socialstyrelsens anvisningar när det gäller den sociala hemhjälpens uttrycker sedan kopplingen till bostadslånegivningen.

Precis de krav som ett enigt socialutskott och ett nästan enigt bostadsutskott har gett uttryck för är enligt min mening det som nu löser upp den här frågan. Jag tycker det är utomordentligt inkonsekvent att först bli överens om villkoren för en mellanform, som utgörs av det moderna ålderdomshemmet, och noga beskriva hur denna mellanform skall se ut och därmed skapa möjlighet både till ombyggnadsbidrag och bidrag till driften och sedan därutöver kräva att statsbidrag skall utgå även till de ålderdomshem som inte uppfyller den standard som man i enighet har beskrivit. Det är där den borgerliga inkonsekvensen ligger.

Vi socialdemokrater anser att vi nu tillsammans har fastställt en standard som vi har som mål för ombyggnad och modernisering av ålderdomshemmen. Låt oss kämpa för att den standarden nu skall uppnås. Där finns mycket att göra, eftersom flertalet av ålderdomshemmen inte uppfyller dessa krav i dag. Låt oss se till att gamla människor kan förena den trygghet och närhet i vården som de har rätt till, och som – det vill jag säga – många ålderdomshem även utan denna standard ger dem möjlighet till, med en bostadsstandard som både gör livet lättare för den enskilde och gör vårdarbetet enklare att utföra för dem som skall sköta det.

En viktig princip som jag menar skall gälla är att människor skall behöva flytta så få gånger som möjligt. Ju bättre bostads- och ytstandard boendet har, vilket boende det än är, desto längre kan en människa stanna kvar när handikapp och sjukdomar sätter in och desto färre gånger behöver man flytta. Därför är det så utomordentligt viktigt med dessa standardkrav som vi nu riktar också mot ålderdomshemmen.

Anf. 6 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Statsrådet Lindqvist sade sig vara besviken över debatten, och han trodde att den nu skulle vara avklarad. Det trodde faktiskt också jag att den skulle vara i och med beslutet i bostadsutskottet och i kammaren.

Statsrådet sade vidare att han skulle ha kunnat svara ja på min fråga under vissa förutsättningar. Jag måste då fråga statsrådet: Varför i rimlighetens namn svarar då inte statsrådet ett entydigt ja på min fråga? Skall ålderdomshemmen vara kvar, eller skall de inte vara kvar?

Att min fråga gällde vilka åtgärder statsrådet är beredd att vidta är ganska naturligt, för om ni socialdemokrater menar allvar med talet om att ni vill bevara ålderdomshemmen, måste det naturligtvis också till åtgärder i form av resurser för att kraven skall kunna uppfyllas; det blir ju fler som måste komma i åtnjutande av statsbidrag. Av statsrådets svar att döma vill statsrådet tydligen mönstra ut den här mellanformen, dvs. begreppet ålderdomshem. Det finns ingenting som säger något annat i svaret. Svaret innehåller inte någon antydning om att man vill ta fram de resurser som krävs. Jag har mycket svårt att förstå att ålderdomshemmen skall kunna vara kvar, om man inte är beredd att ta fram statsbidrag till ombyggnad och sedan följa upp det med statsbidrag på driftssidan.

Statsrådet ansåg att det var inkonsekvent att kräva driftsbidrag till alla ålderdomshem, när man nu har kommit överens om ett nytt standardbegrepp för ålderdomshemmen. Men om jag begränsar min fråga att gälla de nya ålderdomshemmen, är socialdemokraterna då beredda att slå vakt om dem såsom en mellanform? Är ni då beredda att också acceptera statsbidrag för sociala hemtjänsten till den institutionsformen utan att blanda bort det begreppet med begrepp som servicehus och serviceboende, en form som vi redan har?

Anf. 7 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ställde ett par frågor till statsrådet Lindqvist men fick tyvärr inte svar på dem. De gällde bl. a. fördelningen av hemtjänstens resurser och vilken uppfattning statsrådet hade beträffande fördelningen till dem som nu flyttar ut och som kommer att kräva en större del av resurserna samt hur detta skulle drabba de grupper som i dag får räkna sig dessa resurser till godo.

Det är möjligt att ålderdomshemmen är den rätta mellanformen i vården. Men vi vet att det sitter tusentals människor ute på våra ålderdomshem i dag som är oroad och som vet att de får lov att flytta långt bort från den hemort där de i sitt ålderdomshem har kunnat få vård. Det finns t. o. m. de som känner sig skräckslagna inför den situationen. Låt mig därför fråga: Hur skall Bengt Lindqvist kunna lugna dem?

Att standarden skall förbättras är vi alla eniga om, men att gränserna för kvadratmeteryta och annat skall vara så bundna och så rigida att det inte går att vara flexibel kan jag inte tycka är riktigt.

Jag ber att statsrådet svarar på de frågor jag här återigen har ställt. Så en sista fråga: Anser Bengt Lindqvist att det är riktigt att man för den fasta personalen på ålderdomshem skall ges möjlighet att få statsbidrag?

Anf. 8 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Alla här i riksdagen är eniga om att ålderdomshemmen behöver utvecklas och bli bättre. Vi har kommit överens om normer för under vilka betingelser lån skall kunna utgå, och det är bra, för de normer som tidigare har gällt har varit för stränga, trots att riksdagen tidigare har uttalat sig för flexibilitet.

Men därmed är inte frågan avgjord om hur statsbidragen för servicen till äldreomsorgen skall utformas. De människor som bor på de icke ombyggda ålderdomshemmen har också behov av service, och jag kan inte begripa varför deras behov skulle vara mindre viktiga än behoven hos dem som bor i de ombyggda lägenheterna eller i egna bostäder. Är det så att man skall fortsätta att diskriminera dem som bor på trivsamma ålderdomshem och som vill bo kvar där, Bengt Lindqvist?

Det finns en argumentering från socialdemokratisk sida som går ut på att de gamla ålderdomshemmen är så skruttiga att de bör avvecklas allihop, i den mån de inte kan byggas om. Men det är inte sant. Ålderdomshemmen i Sverige är i dag i genomsnitt yngre än bostadsstocken i övrigt. Vi har massor av hyggliga ålderdomshem som är byggda under 1960-talet – jag tror 1960-talet var den period då man byggde flest ålderdomshem – och många av

dem är utomordentligt trivsamma och kan fungera ett bra tag till, därför att de som bor där tycker om att bo där. Då är frågan: Varför vill ni socialdemokrater diskriminera, så att de som bor på dessa ålderdomshem skall förmenas de statsbidrag till social hemhjälp som utgår till alla andra? Det är den frågan som jag ännu inte har fått svar på.

Anf. 9 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig först till Agne Hansson säga att begreppet servicebostäder naturligtvis inkluderar de bostäder som blir resultatet av ombyggnaden av ålderdomshem, vilket också framgår av den aktuella meningen. När jag nu ser på svaret så här i efterhand, kan jag medge att det hade blivit klarare om vi i den meningen direkt hade sagt "de ombyggda bostäder vid ålderdomshem" som uppfyller kraven. Det är de som äsytas, och svaret på frågan är alltså ja. De bostäder i ålderdomshem som uppfyller den mellanform som socialutskottet och bostadsutskottet har beskrivit kommer att kunna få statsbidrag också för driften.

När det gäller bekymret med resurserna framöver vill jag påpeka att statsbidraget till hemhjälpen är förslagsanslag och att det är volymrelaterat. Följaktligen växer det med antalet anställda som faller under definitionen för statsbidrag, dvs. de som arbetar inom den sociala hemhjälpen och på de villkor som stipuleras. Det betyder alltså att statsbidraget kommer att öka successivt med ett ökat antal anställda. Följaktligen tillgodoser vi den vägen behovet av ytterligare medel när denna kategori av ombyggda ålderdomshem kommer till.

På Elisabeth Fleetwoods fråga om fördelningen av hemtjänstpersonal på de kategorier som sedan tidigare funnits i hemmen och de som kommer från ålderdomshemmen vill jag svara att antalet platser på ålderdomshemmen hittills minskat med 1 000 à 2 000 om året. Detta sett i förhållande till det verkliga huvudproblemet, nämligen att fler och fler behöver samhällets vård och omsorg, gör att behovet av nya resurser av det skälet blir mycket marginellt. Dessutom skall det sägas att de allra flesta som flyttar från ålderdomshem flyttar till långvården och inte till egna bostäder ute i samhället, vilket jag fick ett intryck av att Elisabeth Fleetwood trodde.

Vi vill inte avveckla alla ålderdomshem på det sätt som Daniel Tarschys och Elisabeth Fleetwood beskriver. Ålderdomshemmen har aldrig haft statsbidrag till driften. Det statsbidrag som finns i den sociala hemhjälpen infördes för att stimulera ett förändringsarbete som påbörjades på 1950-talet och som fortfarande pågår för att ge människor det stöd de behöver för att kunna bo i egna bostäder. Vi skall komma ihåg att ålderdomshemmen är den gamla traditionella formen för åldringsvård. Därför har ålderdomshemmen inte haft något statsbidrag. Det är därför heller ingen katastrof när riksdagen också i fortsättningen avstår från att ge statsbidrag till ålderdomshemmen. Dessa drabbas inte av något dräpslag för den skull, utan de lever vidare med den kommunala finansiering de tidigare haft.

En intressant fråga är naturligtvis situationen för dem som bor på ålderdomshem. Vi vill, som vi har sagt, modernisera och förbättra ålderdomshemsboendet. Det är ett åtagande på sikt, och vi får nu bättre förutsättningar för detta arbete genom den mellanform som skapats. Det blir

lättare att tillvarata befintliga ålderdomshemsresurser i en modernare omsorgs- och boendeform än det har varit tidigare. Men vi förutsätter också att detta är ett omstruktureringsarbete som gör det möjligt för fler att bo kvar i sina bostäder längre. Vi skapar bättre förutsättningar härför. Andra flyttar till ålderdomshem av den gamla tappningen, medan vi fortsätter att successivt förbättra ålderdomshemsboendet.

Det skall med socialdemokratisk politik inte ske några drastiska kast i utvecklingen. Jag sade i riksdagsdebatten om äldreomsorgen att vi får skynda så långsamt eller så fort som vi har resurser till både inom hemtjänsten och inom vården i övrigt för att bygga upp en fungerande vård och omsorg. Jag tror också att vi allesammans är överens på den punkten. Varsamhet är A och O i allt omstruktureringsarbete.

Anf. 10 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag noterade statsrådets nyansering av svaret, och jag hälsar med tillfredsställelse att han sade att det för serviceboende inkl. de nya ålderdomshemmen skall kunna utgå statsbidrag till servicen. Statsrådet tvekar fortfarande i fråga om själva begreppet ålderdomshem, men jag hoppas att den tveksamheten är tillfällig och att dessa uttalanden – sådana här positiva uttalanden som socialdemokraterna gör när de blir pressade i debatten – nu skall stå sig och att det verkligen blir så som han har sagt.

Den beskrivning av karaktären förslagsanslag som statsrådet här gjorde uppfattar jag så att det nu är viktigt att kommunerna sätter i gång att bygga om ålderdomshemmen, så att en utveckling av detta boende kommer till stånd och att regeringen är beredd att medverka med resurser.

Jag måste emellertid komma tillbaka till den frågeställning vi diskuterade inledningsvis och som Daniel Tarschys också var inne på. Om vi nu är överens om att utveckla ålderdomshemsboendet, hur skall vi kunna göra det om vi inte samtidigt är beredda att ge statsbidrag till driften av ålderdomshemmen till dess att ombyggnadsåtgärder kommer i gång och en förbättring sker? Jag vill stryka under att detta är angeläget. Det finns nämligen en stor risk för att en rad ålderdomshem hinner läggas ned innan de får statsbidrag eller lån till ombyggnad på det sätt som vi nu är överens om.

Jag noterar visserligen med tillfredsställelse att det i debatten här i dag har getts ett besked om att statsbidrag till hemhjälp kan utgå för den nya form av ålderdomshem som planeras, men tyvärr tvingas jag konstatera att socialdemokraterna inte är beredda att anvisa statsbidrag för driften av alla de ålderdomshem som finns i detta land och som människor trivs i och vill bo kvar i.

Anf. 11 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag noterar att Bengt Lindqvist säger att statsbidragen är volymrelaterade och kommer att öka. Jag ser att finansministern sitter i kammaren, och jag antar att det var ett evangelium, lika med ett glatt budskap, för honom. Jag är inte så säker på att volymen kommer att öka i den takt som Bengt Lindqvist här påstår.

Det blir inte fråga om några drastiska kast, säger Bengt Lindqvist också. Fram till år 2000 är det i alla fall nästan 50 000 människor som skall

omplaceras, och jag kan inte se annat än att det blir fråga om drastiska kast.

Jag har i ungefär 40 år haft möjlighet att besöka ett ålderdomshem i en liten kommun del inom Västerviks kommun många gånger om året. Jag känner och har känt många som bor där, vet vilken trygghet och hemkänsla det är för den som blir gammal och sjuk att få bo kvar i sin egen by, i sin egen församling, där man har barn och barnbarn, där man kanske bara har några stenkast till den jord man har arbetat med eller den verkstad där man har arbetat, där man vet att barnbarnen kan springa upp på besök efter skolan, där man kan åka hem och kanske t. o. m. ta sig en promenad till servicefunktionerna som man gjorde under sin aktiva tid.

Det är i dag en lång rad människor som nu mycket riktigt, som Bengt Lindqvist säger, kommer till långvården. Jag har inte den uppfattningen att alla kommer till servicebostäder, Bengt Lindqvist. Jag vet att det är just därför de är så oroade – jag antar att Bengt Lindqvist och jag är ense om att möjligheten till aktivt liv är större på ålderdomshemmen i dag än den är på långvården. För många gamla som ännu inte har hunnit så långt i utförbacken att de *måste* tas om hand inom långvården tror jag att detta känns som ett oöverstigligt och skrämmande hot. Det är just det som vi vill undvika genom att se till att kommunerna kan ha ålderdomshem i den form som ger de gamla ett värdigt liv.

Anf. 12 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag vill först återkomma till frågan om statsbidrag utan krav på standardförbättringar till de nuvarande ålderdomshemmen. Ett mycket starkt vägande skäl till att inte nu lägga om statsbidraget till hemhjälpen, så att det också omfattar personer vid ålderdomshem, är att det kraftigt skulle försämra statsbidragets materiella innehåll när det gäller hemtjänsten. Ett statsbidrag på 2 miljarder skulle omdisponeras så att 700 miljoner gick till ålderdomshemmen, under förutsättning att man inte var beredd att höja statsbidraget med motsvarande belopp. Det har det inte varit tal om från de tre borgerliga partiernas sida.

Det skulle bli ett mycket kraftigt slag mot hemtjänsten i en period då alla är medvetna om att de verkliga problemen och behoven av resurser finns just inom hemtjänsten. Jag tycker således att tidpunkten för en sådan omdisponering av ett viktigt statsbidrag skulle vara sällsynt-illa vald.

Elisabeth Fleetwoods oro över volymen och volymtillväxten i äldreomsorgen och hemtjänsten kan vara befogad. Vi står inför en mycket omfattande utveckling när det gäller behoven av insatser för gamla människor. Det blir en huvuduppgift för oss politiker att försöka skapa förutsättningar för att de resurserna kommer fram. Men, Elisabeth Fleetwood, de kommer knappast fram genom den skattesänkingspolitik som moderaterna är beredda att stå för när det gäller såväl stat och landsting som kommuner. Det handlar i stället om att med en framgångsrik ekonomisk politik och en vilja till prioritering skapa de resurser som behövs för den framtida äldreomsorgen.

Sedan vill jag säga några ord om detta med ett aktivt liv på ålderdomshemmen. Ja, Elisabeth Fleetwood, jag tror att det är riktigt att det finns större möjligheter härvidlag för dem som bor på ålderdomshem än för dem som finns inom långvården, delvis därför att de som bor på ålderdomshem inte

Prot. 1986/87:125
18 maj 1987

Om dispens från kilometerskatt för vissa bränslebesparande anordningar

har lika omfattande behov av vård och service. Deras möjligheter ökar dock avsevärt om de får en bättre boende-, yt- och utrustningsstandard och om de kan få ett självbestämmande när det gäller boendet. I det ligger en väsentlig kvalitetshöjning och en möjlighet till ökad aktivitet.

Vi socialdemokrater kommer att stå fast vid en äldreomsorg som ger de äldre trygghet, omsorg och del av en fortgående standardutveckling i vårt samhälle. Det är en grunduppfattning hos oss socialdemokrater, som vi kommer att driva vidare, att de som har de mest omfattande vårdbehoven inte skall ha den sämsta standarden. Omstruktureringsarbetet skall dock samtidigt ske med varsamhet och med hänsyn till enskilda människor.

Talmannen anmälde att Elisabeth Fleetwood och Agne Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1986/87:229 om dispens från kilometerskatt för vissa bränslebesparande anordningar

Anf. 13 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Marianne Andersson har frågat miljö- och energiministern om det inte är befogat att helt befria fordon med vissa bränslebesparande anordningar från kilometerskatt i avsikt att påskynda introduktionen av dessa system hos olika bussbolag landet över.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen:

Inom finansdepartementet bereds för närvarande ett ärende som avser befrielse från kilometerskatt för ett antal bussar med sådana bränslebesparande anordningar som Marianne Andersson avser. Avsikten är att regeringen skall kunna fatta ett beslut i frågan inom kort. Innan frågan hunnit beredas färdigt är jag inte beredd att uttala mig om i vad mån befrielse bör kunna medges.

Anf. 14 TALMANNEN:

Eftersom Marianne Andersson inte har tillfälle att ta emot svaret medger jag att Kjell A. Mattsson får ta emot det.

Anf. 15 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Marianne Andersson har i sin interpellation pekat på den tekniska utveckling som pågår i vissa företag för att få fram olika typer av energisnåla fordon. Hon anser att det är viktigt att detta arbete främjas och framhåller bl. a. möjligheten att stimulera arbetet genom reducerad beskattning av den här sortens fordon. Vi har ett gemensamt intresse av att effektivisera energianvändningen och minska förbrukningen av bränsle. En lägre förbrukning av bränsle ger också direkta vinster för miljön genom att de förorenande utsläppen minskar.

Jag ber att i Marianne Anderssons ställe få framföra ett tack till

finansministern för svaret. Eftersom den fråga som aktualiserats i interpellationen nu bereds i regeringen, hoppas jag att det beslut som skall fattas relativt snart blir positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1986/87:125
18 maj 1987

Om regeringens medverkan vid nästa års lönerörelse

4 § Svar på interpellation 1986/87:230 om regeringens medverkan vid nästa års lönerörelse

Anf. 16 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har frågat mig dels hur regeringen avser att påverka nästa års avtalsrörelse så att kostnadsstegringen stannar vid av långtidsutredningen angivna 3 %, dels huruvida jag avser att omsätta SAMAK-rapportens förslag i praktisk handling.

Låt mig som svar på den sista frågan säga, att förutsättningen för att det diskussionsunderlag om en s. k. förhandlad inkomspolitik som togs fram inom SAMAK:s ekonomisk-politiska grupp skall kunna omsättas i praktiken är att arbetsmarknadens parter ställer upp på den typen av arrangemang och att de accepterar huvudprinciperna i resonemanget. De förutsättningarna föreligger, såvitt jag förstår, inte i dag.

Vad gäller Lars Tobissons första fråga vill jag påminna om att långtidsutredningen är en tjänstemannaprodukt, som överlämnats till regeringen, och att regeringen ännu inte tagit ställning till dess olika detaljer. Det innebär bl. a. att jag i dag inte är beredd att uttala mig om det av långtidsutredningen beräknade taket för kostnadsstegringar under de kommande åren.

Utän att ta ställning till den specifika siffran vill jag ändå stryka under att jag delar långtidsutredarnas allmänna syn att pris- och kostnadsstegringen de närmaste åren är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att gå vidare längs vägen mot samhällsekonomisk balans.

Av kompletteringspropositionen framgår vilka åtgärder regeringen vill vidta för att dämpa pris- och kostnadsstegringen:

- Finanspolitiken skall minska statens upplåningsbehov.
- Penningpolitiken utformas så att likviditetsökningen begränsas.
- Inkomstskattesatserna sänks för både år 1987 och år 1988.
- Arbetsmarknadspolitiken riktas in på att bryta upp flaskhalsar på arbetsmarknaden och stödja bl. a. de långtidsarbetslösa.
- Investeringsfonderna används för att dämpa expansionen i överhettade områden och bygga ut kapaciteten i övriga regioner.
- Regeringen har förklarat att den är villig att medverka till att arbetsgivaravgifterna inte höjs år 1988, under förutsättning att parterna sluter avtal på låg nominell nivå.
- På det statliga avtalsområdet förklarar regeringen att den tydligare ämnar ange vilken ökning av lönekostnaderna som är förenlig med en ansvarsfull finanspolitik. Överskrids detta utrymme, skärps kravet på höjd produktivitet i den offentliga verksamheten.

Sammantaget utgör detta ett brett program, med åtgärder både på utbudssidan och efterfrågesidan i ekonomin, i syfte att hålla tillbaka pris- och kostnadsstegringen utan att öka arbetslösheten.

Uppgiften är inte lätt. Men det är väsentligt att vi fullföljer den. Och jag vill, herr talman, med skärpa slå fast, att regeringen helt avvisar den strategi i inflationsbekämpningen som Lars Tobisson själv gjort sig till tolk för. I en intervju i Veckans Affärer för en tid sedan sade han att en ökning av arbetslösheten var nödvändig "för att få till stånd den vändning av skutan som behövs". Om det är Lars Tobissons metod att få ned inflationen, förstår jag att han är missnöjd med regeringens politik.

Anf. 17 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Först vill jag hälsa talmannen varmt välkommen tillbaka till riksdagen. Samtidigt som jag tackar finansministern för svaret hälsar jag även honom välkommen tillbaka – till den svenska verkligheten. Medan han invigde det statliga monopolföretagets vingård i de provensalska bergen har ju enligt bedömningar i pressen den ekonomiska politiken fallit i spillror här hemma. Men så länge har väl ändå inte finansministern varit borta att det enda nya och konkreta han tillför dagens ämne skulle behöva vara ett flera år gammalt intervju svar, dessutom lösryckt ur sitt sammanhang.

Den direkta orsaken till min interpellation var finansministerns uttalande i Sundsvall i början av april att han avsåg att gripa in i nästa avtalsrörelse för att den, med hans egen drastiska formulering, inte skulle sluta i en alltför svårsmält soppa.

Protesterna från arbetsmarknadens parter blev skarpa. Det bekräftar riktigheten av finansministerns besked nyss att parterna inte tycker om statlig inkomstpolitik av det slag som SAMAK, en arbetsgrupp där finansministern själv ingick, förordade. Men likafullt är detta – en statlig inkomstpolitik – vad som nu föreslås i den reviderade finansplanen. Trots vad finansministern säger i sitt svar på min andra fråga försöker han där ange hur han skall förverkliga SAMAK:s idéer om en förhandlad inkomstpolitik.

Regeringen tvingas nu erkänna att den misslyckats med nyckelfrågan i den ekonomiska politiken, nämligen att få ned den jämfört med andra länder alltför snabba kostnadsstegringen. Förra året steg arbetskraftskostnaderna med 8,5 %. I år sägs uppgången bli 5,3 %. Erfarenheten har lärt oss att finansministerns prognos alltid överskrids med bred marginal. Bl. a. PK-bankens ekonomer har, som jag sade i min interpellation, sagt att den blir runt 6 %.

Men enligt långtidsutredningen måste den här siffran nästa år ned till 3 % totalt, dvs. för avtalsökning och löneglidning tillsammans. Till råga på allt har regeringen redan drivit igenom höjningar av arbetsgivaravgifter som tar i anspråk nästan halva det tilltänkta utrymmet.

Finansministern har nu insett att den ekvationen inte går ihop och säger sig i den reviderade finansplanen vara beredd att överväga en sänkning av den allmänna löneskatten. Förutsättningen är då att det över hela arbetsmarknaden sluts avtal som ger en mycket måttlig total ökning av lönenivån, alltså inkl. löneglidning, under 1988. Vad är detta annat än statlig inkomstpolitik, dvs. regeringsinblandning i avtalsrörelsen, och en ovanligt klumpig sådan?

Får jag fråga finansministern hur han har tänkt sig få det här att gå ihop?

Vad som blir den totala löneökningen inkl. löneglidning kan ju ingen veta förrän allting kan avläsas i statistiken en bra bit in på det följande året. Är det då arbetsgivaren skall få sin rabatt på löneskatten? Förstår inte finansministern att detta besked från regeringen är ägnat att kraftigt öka osäkerheten bland förhandlarna? Upp till en viss gräns går det bra – då lämnar finansministern sitt bidrag. Däröver försvinner detta bidrag, och man vet egentligen inte hur det går förrän över ett år senare.

Jag antar att syftet är att stärka arbetsgivarnas motståndsvilja. Men för de fackliga organisationerna innebär det att om de är beskedliga och låter motparten komma något så när billigt undan får denne dessutom i efterhand en skattesänkning som då kan gå till ökad vinst.

Regeringen tycks resonera på följande sätt: Om kostnadsstegringen hålls nere kan man tänka sig att sänka den ytterligare, trots att det egentligen inte behövs om man ser till konkurrenskraften. Men om kostnaderna efter vanligheten stiger för snabbt skall regeringen inte göra något för att motverka den försvagning av konkurrenskraften som blir följd. Logiken förefaller mig alldeles bakvänd. Inte blir det lätt att fastställa löneramen under sådana förutsättningar. Risken är stor att det blir som med regeringens utfästelse för några år sedan om en skatterabatt på 600 kr. Parterna räknade snabbt in den i det tillgängliga utrymme och förhandlade sedan fram ett alldeles för dyrt avtal. Regeringen blev ändå tvungen att infria sitt löfte.

Den enda rimliga ordningen är att regeringen inte inlåter sig på försök till inkomstpolitisk styrning utan ser till att i förväg skapa sådana förutsättningar för avtalsrörelsen att löntagarna kan få sin köpkraftsförbättring inom ramen för låga nominella lönehöjningar. Det främsta medlet blir då skattesänkningar. Obegripligt nog vill regeringen dock gå motsatt väg. Visserligen verkar det som om vi nu kan förhindra olyckan att alla medborgares boendekostnader höjs nästa år. Var och en borde förstå hur det skulle påverka förhandlingsklimatet. Kvar finns pensionsskatten och den nya vinstandelskatten, som direkt drabbar den ersättning som ges för arbetsinsatser.

Jag uppfattar regeringens vaga löfte att sänka löneskatten som ett indirekt erkännande av den gamla moderata tesen att höga skatter verkar uppdrivande på löner och priser. Men är finansministern beredd att lämna klara besked, så att arbetsmarknadens parter sedan kan utöva sin fria förhandlingsrätt? Är finansministern beredd att redan före lönerörelsen företa sådana sänkningar av skatten på produktionen, både löneskatten och marginalskatten, att den alltför snabba kostnadsstegringen kan brytas?

Anf. 18 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Finansministern räknade upp ett antal inslag i den ekonomiska politiken som skall hålla nere kostnadsökningarna. Det mesta av det han nämnde har med förlov sagt prövats tidigare utan resultat. Det nya är det som gäller arbetsgivaravgifterna och s. k. cash limits på det offentliga området.

Det som nu förs fram här och i kompletteringspropositionen om arbetsgivaravgifterna kan kanske inte kallas för förslag – jag skulle vilja säga att ett bättre ord är överväganden. Jag delar Lars Tobissons uppfattning att dessa överväganden inte är trovärdiga.

Regeringens politik präglas tyvärr av en viss ryckighet när det gäller just arbetsgivaravgifterna. I januari i år föreslogs en höjning av arbetsgivaravgifterna. Nu säger finansministern i kompletteringspropositionen att han är beredd att överväga en sänkning av arbetsgivaravgifterna om avtalen inkl. löneglidning blir måttliga. I svaret nyss uttryckte finansministern det hela på ett något annorlunda sätt, nämligen att han är villig att medverka till att avgifterna inte höjs under förutsättning att parterna sluter avtal på en låg nominell nivå. Där har tydligen löneglidningen försvunnit ur bilden. Det skulle vara intressant att veta om finansministern själv gör den distinktionen, dvs. att det nu enbart handlar om avtalsmässiga ökningar. Jag har litet svårt att se hur det skulle gå till i praktiken om även löneglidningen skulle ingå. Den synpunkten har Lars Tobisson nyss utvecklat.

Jag skulle gärna vilja att finansministern något ytterligare preciserade sina tankar om denna mekanism. Vid något tillfälle måste han ju rimligen bestämma sig för vad en måttlig lönekostnadsökning är. Vad innebär den i kronor och ören eller procent? När tänker han bestämma om arbetsgivaravgifterna skall sänkas eller inte? Detta påverkar självfallet avtalsförhandlingarna.

Vi har från folkpartiets sida föreslagit att förutsättningarna läggs fast redan innan förhandlingarna börjar. Vi tror nämligen att det är det bästa sättet att faktiskt skapa en ökad säkerhet. Vi menar att man nu under våren bör fatta beslut om sänkta arbetsgivaravgifter. Vi har också föreslagit att det under våren görs klart att ytterligare marginalskattesänkningar kommer, förslagsvis på tre procentenheter för alla heltidsarbetande. Finansministern har själv vid otaliga tillfällen utvecklat tankegångar om hur man på detta sätt kan skapa bättre förutsättningar för låga avtalsmässiga ökningar. Om marginalskatten sänks blir det faktiskt något kvar för löntagarna efter skatt.

Genom att ta bort prisstoppet skulle finansministern kunna skapa bättre förutsättningar för avtalsrörelsen. Det finns många skäl varför det skulle vara bra, men ett skäl hänger faktiskt ihop med avtalsrörelsen: Förr eller senare måste prisstoppet tas bort. Om det sker i direkt anslutning till att förhandlingarna börjar, har man verkligen inte lagt den bästa grunden för att undvika kompensationsstänkandet. Man har tvärtom byggt under detta, om det har blivit en ganska kraftig ökning av prisnivån.

Ytterligare en sak som man skulle kunna göra är att ta tillbaka förslaget om att lägga arbetsgivaravgifter på de anställdas vinstandelar. Det finns många fördelar med detta; inte minst ökas motivation och intresse för att göra ett bra jobb. Det tycks även finansministern inse, eftersom han i kompletteringspropositionen skriver: "Det är rimligt att de får del i de effektivitetsvinster som görs. Om lönesystemen utformas så att de tillåter sådana premieringar kan de anställda mera aktivt direkt påverka sin utkomst."

Den passusen gäller visserligen de offentligtanställda, men måste rimligen även gälla de privatanställda.

Jag har nämnt fyra saker som regeringen enligt min uppfattning bör göra nu för att skapa de bästa förutsättningarna för avtalsrörelsen – som enligt alla utsagor är helt avgörande för den ekonomiska utvecklingen framöver. Jag vill faktiskt understryka att det är nu grunden måste läggas för den ekonomiska utvecklingen – annars kommer det att bli för sent. Jag vill därför

fråga Kjell-Olof Feldt om han är beredd att genomföra någon av de fyra åtgärder som jag har räknat upp för att underlätta avtalsrörelsen framöver.

Prot. 1986/87:125
18 maj 1987

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

*Om regeringens med-
verkan vid nästa års
lönerörelse*

Anf. 19 Finansminister KJELI.-OLOF FELDT:

Fru talman! I alla debatter jag har haft med företrädare från de borgerliga partierna om Sveriges problem med löne- och prisutvecklingen, har jag aldrig fått dem att ge något hörbart besked om att de inser problemets egentliga natur. När de borgerliga diskuterar löne- och prisproblemen är det nästan enbart en fråga om skatter. Bara vi sänker skatterna tillräckligt mycket upphör pressen uppåt på lönerna och därmed också prisstegringen. Det är det enda recept som dessa tre partier – mobiliserande sina bästa intellekt som vi ser framför oss i dag – har kunnat komma med under dessa år.

Hur kan det då komma sig att länder som redan för fem år sedan hade väsentligt lägre skatter än Sverige också hade inflation? Hur kan det komma sig att dessa länder i dag har en låg inflation? Förklaringen är den som Lars Tobisson – tydligen i ett ögonblick som han nu ångrar – lät avslöja i intervjun i Veckans Affärer. Det var inte flera år sedan, Lars Tobisson, utan mindre än två år sedan. Det var inte heller något lösryckt citat.

Journalisten sade följande: "Sverige har i ett internationellt perspektiv ändå en relativt låg arbetslöshet, vilket bl. a. OECD noterat. Kan vi fortsätta med det om ni får makten?"

Lars Tobisson svarade: "Det är ändå påfallande att vi nu på toppen av en högkonjunktur har en arbetslöshet som är högre än i tidigare lågkonjunkturer. Jag tror att vi i den kommande nedgången får se arbetslöshetsnivåer som för Sverige ter sig höga i ett historiskt perspektiv. Men det är nödvändigt för att få till stånd den vändning av skutan som behövs."

Med andra ord: Förklaringen till att inflationen i ett antal av våra viktigaste konkurrentländer har gått ned, långt utöver vad som motiveras av fallande råvarupriser, är att där råder 10 % arbetslöshet eller mera.

Jag tror att det inte krävs så stor fantasi för att inse hur läget skulle vara i Sverige, om vi hade västeuropeisk standard för arbetslöshet. Då skulle vi ha 11 % arbetslöshet, dvs. 450 000 människor utan arbete i Sverige. Det är klart att pressen uppåt på lönerna genom löneglidningen och företagans tro på att man kan ta ut kostnadshöjningar i form av prisökningar skulle vara en helt annan i det läget. Detta har naturligtvis Tobisson insett. Men det är bara vid ett enda av hans politiska instinkt obehövt tillfälle som han låtit undslippa sig denna insikt.

Vi har nu i Sverige drivit en politik som har givit oss den i särklass lägsta arbetslösheten i Västeuropa, mindre än 2 %, och däri ligger problemet. På en arbetsmarknad som kännetecknas av i det närmaste full sysselsättning, av hög efterfrågan på arbetskraft, av företag som går bra och som har relativt höga vinster och av en tro på att de som köper företagans varor tolererar högre priser, är man oerhört lättsinnig när det gäller att gå med på lönehöjningar och även löneglidning. Också de fackliga organisationerna inser naturligtvis att de befinner sig i en ytterligt prekär situation.

Vad gäller 1986 lät det nästan som om Tobisson ville skylla den stora kostnadsstegringen på mina dåliga prognoser. I själva verket var det löneglidningen som åstadkom en alltför stor kostnadsökning. Och denna löneglidning ägde framför allt rum inom våra från utlandskonkurrens skyddade näringar. Också det är viktigt att konstatera.

När vi sett på förutsättningarna för avtalsrörelsen 1988 har vi, Lars Tobisson, mot denna bakgrund sagt oss att det i och för sig är bra att vi redan har fattat beslut om att sänka inkomstskatten. Men med det efterfrågetryck som råder kommer historien från 1986 att upprepas, om vi inte skapar några nya förutsättningar. Jag måste därför säga att jag inte på minsta sätt kan förstå att en ytterligare påspädning av efterfrågan i ekonomin, sänkta skatter och ökad köpkraft för hushållen, med ytterligare ökning av inflationsriskerna och av budgetunderskottet, skulle bidra till att minska risken för en alltför stark kostnadsökning via löneglidning och därmed också höjd inflation.

Jag vill inte påstå att de förslag som vi lägger fram i kompletteringspropositionen skulle vara den slutliga sanningen om hur man i en fullsysselsättnings-ekonomi skall uppnå samma låga inflation som i länder med 10 % arbetslöshet. På den frågan finns det ännu i dag inget självklart och enkelt svar. Jag tycker att det är i ert eget intresse, om ni syftar till att någon gång överta ansvaret för landets ekonomi och behålla full sysselsättning, att tänka något längre än vad ni har gjort. Den viktigaste utgångspunkten när vi lägger upp förutsättningarna för löneutvecklingen 1988 är att minska risken för löneglidning. Jag anser att möjligheten till sänkta arbetsgivaravgifter eller ett hot om att de höjda arbetsgivaravgifterna består är det som framför allt kan hålla tillbaka arbetsgivarna när de överväger om de mer eller mindre i onödan, lokalt och via löneglidning, skall gå med på lönehöjningar för sina anställda.

Anf. 20 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! De borgerliga ser detta bara som en skattefråga, säger finansministern. Ja, jag får konstatera att finansministern då har lärt sig en del. Själv säger han nämligen att man redan har sänkt marginalskatterna för att underlätta avtalsrörelsen. Problemet är bara att det inte räcker, i synnerhet som inflationsskyddet för nästa år samtidigt har tagits bort. Vidare är det förslag som vi här diskuterar, ett tillbakatagande av den genomförda höjningen av löneskatten, ett skatteförslag.

Jag måste återkomma till den fråga som även Anne Wibble berörde: Hur är detta tänkt? Det finns onekligen en motsättning mellan vad som står i finansplanen och finansministerns svar här. Finansministerns senaste inlägg tyder på att han verkligen tänker sig att det skall gå till så som jag här har försökt skissera, nämligen att man skall vänta till i efterhand med att avläsa löneglidningen och att detta skall verka avhållande på arbetsgivarnas vilja att under året höja lönerna. Men detta stämmer i så fall inte riktigt med det svar som givits här i dag. Hur skall detta fungera? Kan det verkligen få den tänkta effekten?

Beträffande lönebildningen vill jag understryka att vi moderater alltid har förespråkat icke-inblandning från regeringens sida, en icke-ackommoderande politik. Detta var vad som låg bakom mitt uttalande i Veckans Affärer för två år sedan under den då pågående arbetskonflikten. Med, som man då

kunde räkna med, för stora lönehöjningar kunde det bli ofrånkomligt med en ökning av arbetslösheten – i synnerhet vid en nedåtgående konjunktur.

Regeringen verkar nu resonera på samma sätt. Det är förstås inte tal om icke-inblandning. I stället för en icke-ackommoderande politik tycks man förespråka vad som närmast är en anti-ackommoderande politik, där man är inriktad på att göra ont värre. Detta förefaller mig egendomligt.

Till skillnad från statstjänstemännens organisationer uppfattar inte jag vad regeringen anför i den reviderade finansplanen om de statliga förhandlingarna som inkomstpolic och ingrepp i den fria förhandlingsrätten. Finansministern lämnade här ett i och för sig lovvärt bidrag till formuleringen av en arbetsgivarständpunkt. Det är inte mycket mera märkvärdigt än att en företagsledare säger att vi har råd att betala si eller så mycket i löneökningar – sedan måste det bli inskränkningar i driften. Men även här blir det litet bakvänt. Budskapet till motparten tycks vara, att om denna driver upp lönerna för mycket, måste krav ställas på ökad effektivitet, men vid större återhållsamhet behövs inte detta. Inte minst mot bakgrund av den senaste tidens rapporter om negativ produktivitet utveckling inom den offentliga sektorn behövs rationalisering och effektivisering, alldeles oavsett hur löneförhandlingarna uppträder. Att ställa upp välfungerande cash limits är inte alldeles lätt. Jag skulle vilja fråga: Tänker sig finansministern att det skall gälla hela anslaget till en myndighet? I så fall finns det en klar risk för att en allt större andel går till löner och en allt mindre andel till verksamhet och service åt medborgarna. Eller skall det bara gälla löncanslaget? Hur blir det då? Görs det skillnad mellan sådana verksamheter där bara staten kan fungera och andra där det kan förekomma konkurrens? Tänker sig finansministern att öppna möjlighet till den konkurrens som kan göra att cash limits fungerar och verkligen får en effekt på ekonomin?

Anf. 21 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Får jag först säga att jag delar Kjell-Olof Feldts uppfattning att arbetslöshet inte får användas för att få ned kostnadsökningarna, men detta gör ju, herr finansminister, problemet i Sverige svårare än i många andra länder. Man bör, enligt min mening, inte skapa ytterligare svårigheter, eftersom situationen redan nu är svår. Men detta gör tyvärr regeringen med den förda politiken.

Om vi utgår ifrån långtidsutredningens angivna 3 % kan man konstatera att regeringen genom den här arbetsgivaravgiftshöjningen redan har lagt beslag på 1 procentenhet. Nu går det faktiskt att ändra på detta, och jag skulle vilja uppmana finansministern att ta fasta på de möjligheter som finns kvar under vårriksdagen att dra tillbaka beslutet. Ett tillbakadragande skulle skapa betydligt större säkerhet och mycket bättre förutsättningar för ett avtalsutfall på en icke alltför katastrofal nivå.

I fråga om marginalskatterna har ju Kjell-Olof Feldt själv givit många exempel – kanhända räkneexempel – för att visa att en sänkning betyder att de enskilda löntagarna får mera kvar efter skatt, även när kostnadsökningen blir låg för arbetsgivarna.

Prisstoppet är faktiskt inte någon skattefråga. Finansministern gjorde ingen kommentar, men det är, såvitt jag förstår, alldeles uppenbart att ju

längre tid man väntar med att ta bort prisstoppet desto större blir prisstegringarna, desto närmare in på avtalsförhandlingarna sker det och desto sämre blir förutsättningarna att man skall kunna undvika ett kompen- sationstänkande. Därför vill jag uppmana regeringen att omedelbart ta bort prisstoppet.

Finansministern nämnde också att han var intresserad av – och det kan jag verkligen förstå – att minska risken för löneglidning. Just därför bör man, enligt min mening, ta alla tillfällen i akt för att faktiskt stimulera till införande av enskilda vinstandelar för personer som arbetar i olika företag. Det gäller både privata företag och företag inom den offentliga sektorn. Jag skulle därför vilja fråga om inte finansministern tycker att det är litet egendomligt att man, när man vill minska risken för löneglidning, lägger fram förslag som faktiskt innebär att man försvårar, dvs. man gör det mer ointressant för de anställda att jobba mer utan att kräva så att säga ersättning i förväg. Förståelsen för en hög vinstnivå inom företagen måste rimligen bli avsevärt mycket större om de anställda vet att de får del av denna vinst. Då behöver de anställda inte försäkra sig om att få så stor del som möjligt i förväg.

Det finns alltså fyra förslag där regeringen har gått på tvärs mot vad som är bra enligt all rimlig ekonomisk teori. Men det är faktiskt ännu inte för sent att ändra sig. Jag vill därför uppmana finansministern att åtminstone på någon punkt av dessa fyra under vårriksdagen ändra sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1986/87:240 om uppbörden av importavgifter

Anf. 22 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Karl-Gösta Svenson har frågat mig om regeringen är beredd att ändra tullagens bestämmelser så att importörer som använder sig av ombud inte nödgas betala tull och andra skatter två gånger, i de fall ombuden underlåter att betala pålagorna till tullverket.

Skyldighet att betala tull och annan skatt för varor som införs till landet åvilar enligt tullagen den som anmäler varorna till förtullning, som regel importören. Enligt tullagens terminologi är denne tullskyldig för varorna.

Den tullskyldige kan välja att låta ett ombud ombesörja vad som ankommer på honom i samband med förtullningen. Ombudets uppdrag kan även innefatta betalning av tull och skatt. I så fall upplyser ombudet tullmyndigheten om att han åtagit sig betalningsansvaret. Detta ger tullverket möjlighet att kräva betalning även av ombudet. Det befriar emellertid inte den tullskyldige från betalningsskyldigheten. Den fordran som tullverket har gentemot ett ombud som åtagit sig betalningsansvar är för övrigt, enligt ett avgörande av högsta domstolen den 11 december 1986, inte förenad med förmånsrätt, eftersom ombudet inte är tullskyldigt och betalningsskyldigheten inte grundar sig på lag utan på en av ombudet till tullverket riktad betalningsutfästelse.

Om ett ombud har uppburit förskott av huvudmannen för betalning av tull och skatt men inte fullgör betalningen – exempelvis på grund av att han råkat

på obestånd – kan den tullskyldige nödgas betala tullen och skatten till tullverket. Den tullskyldige kan därmed sägas ha betalat två gånger. Detta är naturligtvis beklagligt men samtidigt en allmängiltig princip för förhållanden där en huvudman låter sig företrädas av ett ombud.

Jag avser inom kort föreslå regeringen att förelägga riksdagen ett förslag till ny tulllag. För att så långt som möjligt minska riskerna för sådana fall som jag nyss nämnt föreslås i den nya lagen en uttrycklig bestämmelse om att ombud, som har tagit emot medel av tullskyldiga för betalning av tullräkningar, skall hålla dessa medel avskilda från andra tillgångar. Detta innebär att den tullskyldiges rätt till medlen blir skyddad enligt lagen om redovisningsmedel och att medlen därigenom blir förbehållna den tullskyldige.

Anf. 23 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Enligt gällande bestämmelser får speditörsföretag för en importörs räkning åta sig att avlämna tulldeklaration samt att inbetala de avgifter tullen kräver. I den mån ett speditörsföretag inte fullgör sin betalningsskyldighet kan tullen vända sig direkt till importören för att få betalt för sina avgifter. Solidariskt betalningsansvar föreligger för ombudet och huvudmannen gentemot staten.

Detta bekräftas också av att regeringen genom finansdepartementet har avslagit en ansökan från ett speditörsföretag om återbetalning av importavgifter. I det aktuella fallet hade speditörsföretaget erlagt aktuella avgifter till tullen. Importören kom på obestånd. Speditören fick således inte betalt för sina utlägg.

I ett liknande fall har högsta domstolen uttalat att den förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen som staten har för bl. a. tullavgifter har övergått till speditörsföretaget.

Enligt dagens svar från finansministern har högsta domstolen i ett annat mål uttalat att den fordran som tullverket har gentemot ett ombud inte är förenad med förmånsrätt, eftersom ombudet inte är tullskyldigt och betalningsskyldigheten inte grundar sig på lag.

Lagstiftningen är komplicerad, och den är svår att överblicka.

Finansministern tycker i sitt svar att det är beklagligt att importören kan nödgas betala importavgifter två gånger, men att detta samtidigt är en allmängiltig princip beträffande förhållanden där en huvudman låter sig företrädas av ombud.

Jag anser emellertid inte att förfarandet på det här området kan jämföras med de allmängiltiga regler som gäller för ombud och huvudman. I det här fallet uppträder ombudet som deklarerant. Det torde tillhöra undantagsfallen i svensk lagstiftning att ombud har rätt att upprätta deklareration för huvudmannens räkning.

Ombudets åtaganden gentemot tullverket innebär rationaliseringsvinster för tullverket. Det är därför rimligt att ombudet gentemot tullen får en fastare knytning, i vart fall så till vida att importören, i den mån tullen accepterat att importören företräds av ett ombud, inte längre skall vara betalningsskyldig gentemot tullen. Det kan inte vara rimligt att importören skall gå i borgen för staten tillkommande tullavgifter därför att denne anlitar ett av tullen godkänt ombud.

Finansministern har i sitt svar utlovat en ändring av bestämmelsen. Finansministerns förslag innebär att importören fortfarande löper risk att få betala dubbla tullavgifter i den mån ombudet kommer på obestånd. Dessutom medför förslaget en ökad kontroll från tullens sida.

Fru talman! Jag anser inte att det är befogat att tullen skall ha denna starka ställning som jag har redogjort för. Det är verkligen fråga om dubbla säkerheter.

Finansministerns förslag är visserligen en förbättring, men det når inte ända fram. Det är samtidigt viktigt att lagstiftningen på denna punkt blir föremål för ändring så fort som möjligt för att minska riskerna för att importörer skall behöva betala dubbla avgifter.

Jag vill emellertid avslutningsvis ställa ett par kompletteringsfrågor till finansministern: Skulle det inte kännas mera tillfredsställande att företräda en lagstiftning där riskerna att betala dubbla tullavgifter är eliminerade? Om så är fallet, kan finansministern tänka sig att ompröva sitt ställningstagande i det här avseendet?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1986/87:248 om avdragsrätten för räntekostnader

Anf. 24 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Bo Lundgren har frågat mig om regeringen är beredd att genomföra ytterligare begränsningar av avdragsrätten för ränteutgifter för bl. a. småhusägare.

I sin interpellation åberopar Bo Lundgren förslaget om höjd fastighets-skatt i kompletteringspropositionen och de ändringar som kan bli följderna av den allmänna fastighetstaxeringen 1990 av småhus. Bo Lundgren åberopar också den diskussion om eventuella avdragsbegränsningar som förs i den socialdemokratiska idéskissen.

När det gäller följderna av den allmänna fastighetstaxeringen 1990 av småhus vill jag hänvisa till ett svar jag lämnat den 7 maj på en fråga av Bo Lundgren. Vad beträffar avdragsbegränsningar vill jag – som jag framhöll redan under en debatt vid vårriksdagen 1985 – understryka att en eventuell begränsning sker under förutsättning av en sänkning av marginalskatterna. I den socialdemokratiska idéskissen gäller att diskussionen förs under samma förutsättning. För närvarande undersöks möjligheterna att få till stånd en bred parlamentarisk utredning om skattesystemet i framtiden. Jag anser mig inte böra föregripa ett eventuellt utredningsarbete i frågor som rör t. ex. avdragsbegränsningen.

Anf. 25 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Låt mig inledningsvis tacka finansministern för svaret. Även om svaret minst sagt är otydligt, är det klagande på en punkt: Skall marginalskatterna sänkas, så anser regeringen att avdragen måste begränsas ytterligare.

Detta framgår också av den socialdemokratiska idéskissen om de framtida skatterna. Där sägs att en reform av inkomstskatten bör bygga på fem principer, varav en just är begränsningar av avdragen.

Oron hos framför allt småhusägare blir inte mindre av att folkpartiet i sitt skatteförslag också förespråkar en avdragsbegränsning. Med tanke på att det finns en strävan att sänka marginalskatterna och att detta enligt finansministern förutsätter avdragsbegränsningar är saken ganska klar. Det finns uppenbarligen en tänkbar politisk majoritet i riksdagen för detta.

Socialdemokraterna anger främst två motiv för att småhusägare skall få ökade kostnader genom minskad avdragsrätt för ränteutgifter. För det första leder en avdragsbegränsning till ökade inkomster för staten och kompenserar delvis skattebortfallet till följd av sänkta marginalskatter. För det andra anser socialdemokraterna att en avdragsbegränsning är fördelningsspolitiskt riktig.

Det senare är, främst beträffande småhusägarnas ränteavdrag, felaktigt. Den modell för avdragsbegränsning som diskuteras i den socialdemokratiska idéskissen innebär nämligen att begränsningen kommer att gälla hur stor andel av ränteutgifterna som får dras av. Låt mig ge ett exempel.

I interpellationen redovisar jag hur stor skatteskärpningen blir om bara hälften av ränteutgifterna blir avdragsgilla. Med dagens marginalskatt ökar skatten med 10 000 kr. för en normalinkomsttagare med ett underskott på 40 000 kr. Även om marginalskatterna sänks något enligt idéskissen blir skatteskärpningen till följd av avdragsbegränsningen i kronor räknat i stort sett densamma.

Det är uppenbart att en skatteskärpning på ca 10 000 kr. blir betydligt mer kännbar för låg- och medelinkomsttagare än för högre inkomsttagare. Till detta kommer den ofrånkomliga effekten att sänkta marginalskatter, som – det hoppas jag vi är överens om – är nödvändiga för en tillräcklig tillväxt i ekonomin, ger större skattesänkningar i kronor för högre inkomsttagare än för lägre. För flertalet småhusägare kommer marginalskattesänkningen inte att kunna kompensera effekten av de begränsade avdragen. Dessa människor får totalt sett höjd skatt.

En ytterligare begränsning av avdragsrätten för ränteutgifter för småhusägare kommer alltså i första hand att drabba låg- och medelinkomsttagare genom kraftiga ökningarna av boendekostnaderna. Till detta kommer det prisfall på fastigheterna som är ofrånkomligt. Effekterna av den under åren 1983–1985 genomförda avdragsbegränsningen blev ett mycket stort reallprisfall för småhus. Förlorarna var inte de som kunnat dra fördel av den kraftiga värdestegringen under 1970-talet – och som egentligen kunde klara prisfallet – utan de som köpt sina hus i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet.

Finansministern förefaller också beredd att acceptera de stora kapitalförluster som det kan bli fråga om. I en intervju i Expressen den 30 april säger han: "Någon gång måste ju detta hända att man måste sätta ner priset på villorna." Beträffande sin egen villa säger han: "Jag tycker inte att våran kåk är värd 1 miljon."

Men detta är ganska besvärligt för de människor som faktiskt berörs. En ytterligare avdragsbegränsning kommer att bli fördelningsspolitiskt orättfär-

dig. Den leder till att många småhusägare inte längre har råd att bo kvar och att de flesta kommer att göra stora kapitalförluster.

Jag förstår den rubrik som är satt över intervjun med Kjell-Olof Feldt: "Jag skulle inte köpa min villa i dag". Det säger alltså finansministern. Är detta det råd som finansministern vill ge dem som funderar på att köpa eget hus? Vad skall i så fall de göra som i dag har småhus och som köpt till de priser som är etablerade samt kommer att råka illa ut när finansministern får sin vilja igenom och priserna kommer att falla?

Även hyresgäster och bostadsrättshavare får höjda boendekostnader. Finansministern har också uttalat att neutralitet mellan olika boendeformer kräver en sådan hyres- eller avgiftshöjning.

Det finns många som hävdar att en ökad s. k. räntekänslighet till följd av fortsatta avdragsbegränsningar skulle leda till ett ökat sparande. Effekten av en ytterligare begränsning av ränteavdragsrätten för småhusägare skulle med största sannolikhet bli den motsatta. Ett avgörande motiv för hushållssparandet har ju länge varit sparande till och i egen bostad. Genom de skatteskärpningar regeringen planerar att genomföra motverkas just denna betydelsefulla sparform. Möjligheterna att uppnå ett positivt hushållssparande minskar – de ökar inte.

Självfallet finns det också betydande principiella invändningar mot en avdragsbegränsning. Tiden medger emellertid inte att jag nu tar upp den saken.

Jag vill avslutningsvis ställa två frågor till finansministern: Anser finansministern att det är fördelningspolitiskt riktigt att genomföra en ytterligare avdragsbegränsning som drabbar främst låg- och medelinkomsttagare? Anser finansministern att det är samhällsekonomiskt motiverat att genom en ytterligare avdragsbegränsning minska intresset för sparande till och i egen bostad?

Anf. 26 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! I sitt svar till Bo Lundgren hänvisade finansministern till en eventuell skatteutredning, men han uttryckte just inga åsikter. Jag tycker att behovet av en skattereform har varit uppenbart under ganska lång tid, och det är också ganska länge sedan man även från socialdemokratisk sida började tala om behovet av en sådan. Därför blev jag litet oroad över ordet "eventuellt" – finansministern talade ju i sitt svar om ett eventuellt utredningsarbete. Tiden går, och det händer ingenting.

Bo Lundgren nämnde i sin interpellation ett folkpartiförslag. Låt mig angående detta säga att det materialet är ett underlag för samråd. Vi håller nu på att bearbeta det, och t. o. m. Bo Lundgrens synpunkter kan möjligen tillmätas ett visst värde.

Jag vill i sammanhanget tillägga att folkpartiet självfallet inte kommer att acceptera några isolerade avdragsbegränsningar. Det föreföll av Bo Lundgrens interpellation som om han trodde att så var fallet.

Vad en skatteutredning enligt min mening i första hand bör vara intresserad av är en kraftig sänkning av marginalsatserna, med ett tak på 50 % samt en reformerad kapitalbeskattning. Helst borde man finna en ny princip för kapitalbeskattningen. Som alla vet består denna i dag av ett

virrvarr av oöverskådliga regler, vars effekter i många fall är helt irrationella och i de flesta fall säkert inte avsedda. I en rapport som en arbetsgrupp från folkpartiet har lagt fram pekas på ett sätt att rätta till detta förhållande, nämligen att införa en real beskattning av kapitalinkomster och kapitalutgifter. Det skulle bl. a. innebära att man inte behöver betala skatt på t. ex. den del av en bankränta som bara utgör kompensation för prisstegringar, dvs. att det faktiskt skulle kunna löna sig att spara. Som alla förhoppningsvis vet är vi i folkpartiet mycket angelägna om att det skall löna sig både att spara och att arbeta.

Fru talman! I tron att finansministern inte kommer att avslöja särskilt många av sina synpunkter på vad en skatteutredning skall göra vill jag ändå fråga honom om han vill kommentera innebörden av ordet "eventuellt" i interpellationssvaret. Jag tycker att finansministern åtminstone borde kunna säga om det skall bli någon utredning, och helst också när denna utredning i så fall skall börja arbeta. Kanske kan vi också få någon liten synpunkt från finansministern beträffande de mål som man i en utredning bör sträva mot? Jag skulle för min del vilja förorda att det sattes ett tak för högsta marginalskatt vid 50 %.

Anf. 27 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! I riksdagens bostadspolitiska debatt förra veckan sade jag att det kanske viktigaste bostadspolitiska målet är att den ekonomiska politiken medger att vi kan sänka räntorna. Minskade räntekostnader skulle naturligtvis underlätta situationen för dem som är ägare till sin bostad men också innebära att pressen uppåt på hyrorna inte skulle bli så stark. Men sänkta räntor har givetvis även betydelse för stat och kommun, som skulle få ett ökat skatteunderlag om underskottsavdragen och statens utgifter för räntebidrag minskade.

Villaägarnas rätt till underskottsavdrag är i princip avvägd mot det stöd som via den statliga belåningen ges till hyresrätt och bostadsrätt. Principen har varit att det skall vara kostnadsneutralitet mellan de olika upplåtelseformerna. I dag kan man emellertid konstatera att bostadsrätten med de gällande lånereglerna är favoriserad i förhållande till egnehemsboendet. På grund av den mängd förändringar i systemet som vi under ett antal år har gjort är jag inte säker på att någon i dag vågar säga att vi faktiskt har kostnadsneutralitet upplåtelseformerna emellan. Jag tycker att man i den här diskussionen har saknat den koppling som finns mellan rätten till underskottsavdrag för villaägare och räntebidragen till bostadsrätt och hyresrätt. Om en riksdagsmajoritet överväger att göra en förändring av ränteavdragsrätten, så måste självfallet en sådan åtgärd få slå igenom på en förändring av de garanterade räntebidrag som utgår till andra låneformer.

Det diskuteras nu olika skisser till förändring av skattesystemet. I några av dem ingår en höjning av skatterna för människor med lägre inkomster. Skulle man koppla en skattereform med sådan innebörd till reducerade ränteavdrag, slår det helt undan möjligheterna för dessa stora grupper att ha ett eget hem. För centerns vidkommande ser vi det både i den kommunala planeringen och i de bostadspolitiska beslut som vi kan fatta här i riksdagen som ett viktigt mål att främja människors intresse av att satsa på en egen

bostad, och de skall kunna göra detta i det egna småhusets form. I en sådan politik måste rätten till underskottsavdrag finnas kvar.

Anf. 28 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag var inte på det klara med att ordet "eventuellt" i ett interpellationssvar skulle kunna tolkas på det sätt som Anne Wibble nu gjorde. Jag avsåg ett eventuellt utredningsarbete om avdragsbegränsning. Däremot är det helt klart att en utredning om en reform av inkomstbeskattningen kommer att tillsättas i vår och att den kommer att ha de mål som framgår av direktiven och som diskuterades vid en överläggning mellan samtliga fem riksdagspartier för någon månad sedan. Då var vi helt ense åtminstone om att en utredning borde tillsättas och att samtliga riksdagspartier skulle ingå i denna utredning.

Det är mot den bakgrunden som Bo Lundgrens uppträdande förtjänar en kommentar. I den här utredningen kommer alltså, såvitt jag förstår, företrädare även för moderata samlingspartiet att ingå. I varje fall förklarade sig moderaterna vid det aktuella tillfället beredda att ingå i utredningen.

Vad är det nu moderaterna sysslar med? Jo, innan man ännu har sett direktiven till utredningen, där man alltså är beredd att medverka, är man i gång med en kampanj för att skrämja upp landets villaägare. Det är en kampanj av precis samma slag som den man bedrev när man ställdes vid sidan av 1982 års skattereform. Den skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centern beskrev moderaterna så, att den skulle driva tiotusentals villaägare från sina bostäder genom exekutiva auktioner och konkurser. Man beskrev hur det skulle bli våldsamma prisfall på villor och hur ett allmänt elände skulle breda ut sig bland landets villaägare. Det var en misslyckad kampanj, hur populistiskt den än var utformad. Moderaterna förlorade 1985 års val. Villaägarna kunde uppleva den faktiska ekonomiska verkligheten, dvs. ökande realinkomster och stigande villapriser. Jag ställer mig högst tveksam till om det glädde dem som skulle köpa villorna, men de som ägde villorna kunde ju glädjas. Effekten av skattereformen blev alltså icke den som moderata samlingspartiet förespeglade allmänheten. Min uppfattning är att förtroendet för moderata samlingspartiet fick sig en allvarlig knäck genom den kampanjen. Men man är alltså nu beredd att upprepa den, samtidigt som man tydligen tänker sitta med i den parlamentariska utredning som skall utreda en reform av skattesystemet.

Fru talman! Min slutsats är denna: Moderaterna talar mer om skattereformer än något annat parti – de har gjort mer än något annat parti för att sabotera skattereformer i Sverige.

Anf. 29 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det måste väl ändå vara så, finansministern, att en skattereform inte är något som man skall vara överens om eller genomföra bara för att det är en reform. Innhållet har väl en viss betydelse?

Det finns naturligtvis anledning att diskutera skattepolitiken öppet och offentligt och inte bara avvakta en tyvärr alltför sen utredning, som kommer att leda till att nödvändiga förändringar av vårt skattesystem sannolikt inte träder i kraft förrän i början på 1990-talet.

Sedan talar finansministern om mitt uppträdande, och säger att jag kritiserar tankegångar om underskottsavdragsbegränsningar och annat. Jag vet inte vad finansministern egentligen menar. Skall vi inte här i riksdagen få lov att föra en debatt kring skattepolitiken? Är det bara finansministern som genom uttalanden och intervjuer, exempelvis den i Expressen den 30 april som jag relaterade, skall få lov att skrämja villaägarna? På annat sätt kan man inte tolka rubriken över två sidor: "Jag skulle inte köpa min villa i dag." Eller: "Någon gång måste ju detta hända att man måste sätta ner priset på villorna." Om det är någonting som kan skrämja villaägare är det rimligen finansministerns egna uttalanden.

Jag tycker faktiskt att det finns all anledning för oss att i Sveriges riksdag diskutera huruvida regeringen har några avsikter att begränsa underskottsavdragen, och i så fall vad det kan leda till för effekter. Det är det ansvar vi har som politiker – åtminstone vi i oppositionen. Regeringens ansvar borde rimligen vara att upplysa människor om vad man tänker göra och vilka effekter det skulle kunna ge.

Vi har ännu inte sett publicerade några direktiv till den utredning som finansministern aviserar. Hos mig finns en känsla, att finansministern kanske gärna skulle vilja att utredningen leder till en ganska låg skattedebatt under perioden fram till efter valet 1988, för att finansministern därefter skall få genomföra sådant som inte är speciellt lustigt för de enskilda människorna.

Det gläder mig att Anne Wibble sätter åtminstone visst värde på de synpunkter jag och andra moderater kan ha på folkpartiets förslag till skattereform – det underlag till samråd som man har tagit fram, enligt vad Anne Wibble säger. Jag tror inte heller att folkpartiet syftar till någon isolerad avdragsbegränsning. Däremot har man uttryckt samma sak som finansministern och andra i den socialdemokratiska idéskissen, dvs. att det skall vara en begränsning av avdragsmöjligheterna parad med en sänkning av marginalskatterna.

Där uppkommer problemen för normalinkomsttagarna. De får faktiskt inte särskilt mycket utdelning av sänkta marginalskatter i kronor räknat, även om det är nödvändigt att sänka marginalskatterna just för de breda grupperna. Där går vårt förslag längst av dem som har presenterats, men dessa människor får dessutom en effekt av real beskattning eller avdragsbegränsning som leder till kraftiga kostnadsökningar och höjda villapriser, och det i sin tur skapar problem.

Detta svarar inte finansministern på. Är det fördelningspolitiskt riktigt att genomföra en reform där man sänker marginalskatterna, om det i sin tur leder till att man begränsar avdragsrätten ytterligare? Den faktiska effekten av 1982/83 års reform var ju en prissänkning.

Anf. 30 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag ställde tre frågor till finansministern och fick svar på två – det måste vara ett rekord.

Jag frågade om det blir någon skatteutredning. Ja, svarade Kjell-Olof Feldt. Det är utmärkt.

Jag frågade också när den kan komma att tillsättas. Under våren, blev svaret. Våren är redan starkt försenad, herr finansminister, men jag hoppas

att den liksom skatteutredningen kommer med det snaraste.

Slutligen frågade jag om finansministern är beredd att sätta ett tak på 50 % för den högsta marginalskatten. Jag hade inte väntat mig att få något svar, och det fick jag inte heller. Jag förmodar att den skatteutredning som ändå skall komma kan användas för att övertyga finansministern om det rimliga i en sådan politik.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1986/87:242 om flyktingpolitiken

Anf: 31 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Hans Göran Franck har frågat mig om det förekommit någon ändring i praxis eller tillämpning i utlänningsärenden, hur jag bedömer rättssäkerheten och andra frågor i samband med direktavvisningar och förvarstagen, när regeringen avser att framlägga förslag på grundval av asylutredningens förslag, om handläggningstiderna kommer att kunna förkortas under det närmaste året och i så fall till vilken nivå, om regeringen planerar att utvidga flyktingkvoten samt hur jag bedömer reglerna och insatserna för frivilligt återvändande av flyktingar och invandrare och när regeringen avser att framlägga något förslag till förbättringar.

Påståendena främst i massmedia om att regeringens praxis i flyktingärenden skulle ha skärpts saknar grund. Regeringens avslagsbeslut har visserligen under senare tid ökat i förhållande till antalet bifallsbeslut. Detta förhållande är emellertid en naturlig och både förutsedd och avsedd konsekvens av att invandrarverket sedan den 1 juli 1986 har en långtgående möjlighet att ompröva och upphäva sina egna utvisningsbeslut, om de i överklagandeärendet återopade skälen motiverar detta. Det innebär att överklagandeärenden som med tidigare lagstiftning skulle ha bifallits av regeringen nu aldrig kommer under regeringens prövning.

Sedan den 1 juli 1986 har invandrarverket haft möjlighet att upphäva även de utvisningsbeslut som redan hade överklagats till regeringen. I dagspressen har förekommit statistiska uppgifter angående ärenden hos regeringen som sägs visa att regeringens flyktingpolitik har hårdnat sedan jag blev invandrarminister. Denna statistik är emellertid missvisande och måste korrigeras med hänsyn till de över 150 ärenden där invandrarverket har upphävt sådana till regeringen överklagade utvisningsbeslut. Redan efter en sådan korrigering visar sig bifallsprocénen ha varit exakt densamma under min tid som invandrarminister som tidigare under den undersökta perioden. Härtill kommer, som jag nyss har sagt, de ärenden där invandrarverket har upphävt utvisningsbesluten i samband med att överklagandet lämnades in hos verket och som alltså aldrig kommit under regeringens prövning.

Självfallet kan man inte, som ofta sker, sluta sig till att regeringens flyktingpolitik har hårdnat enbart därför att asylsökande från ett visst land eller vissa länder får stanna i Sverige i mindre utsträckning än tidigare. En sådan förändring har sin grund i att antingen förhållandena i hemlandet har

ändrats eller att de skäl som åberopas i de enskilda ärendena har ändrat karaktär.

Jag vill understryka att under år 1986 fick 17 400 personer uppehållstillstånd på grund av flykting- eller flyktingliknande skäl eller av humanitära skäl. Motsvarande siffra var 8 500 för år 1985. Jag vill också peka på att regeringen under de senaste månaderna har börjat ta större hänsyn än tidigare till den anknytning som barnen på grund av en lång väntan på slutligt beslut får till vårt land genom sin skolgång.

Frågan om rättssäkerheten vid direktavvisningar har nyligen behandlats av asylutredningen. Utredningen föreslog i sitt slutbetänkande bl. a. att alla beslut rörande avvisning av asylsökande skall fattas av invandrarverket. Nästan alla remissinstanser tillstyrker eller har inte något att erinra mot att beslutanderätten i fråga om direktavvisningar överförs till invandrarverket. Vissa invändningar har emellertid framförts mot förslaget i övrigt, framför allt beträffande utformningen av reglerna om när direktavvisning över huvud taget skall få ske. Flera remissinstanser har också förklarat att asylutredningens förslag bör behandlas i samband med övervägandena i de utredningar rörande utlänningslagen och handläggningen av utlänningsärenden som tillsattes i februari i år. Den nu pågående översynen av utlänningslagen skall vara klar redan vid årsskiftet. Innan jag slutligt tar ställning i denna fråga vill jag samråda bl. a. med utredaren av utlänningslagen.

Beträffande förvarstagande har regeringen nyligen ändrat reglerna om polisens möjlighet att ta barn i förvar. I motiven till denna ändring underströk jag vikten av att tidigare motivuttalanden följs och att förvarsreglerna tillämpas restriktivt. Invandrarverket har fått i uppgift att undersöka i vilka fall och på vilka grunder det har beslutats om förvar i utlänningsärenden under tiden den 1 maj – 30 september 1987. Jag hoppas att denna undersökning tillsammans med vad som kan komma fram i utredningen om en översyn av utlänningslagen skall visa huruvida det föreligger behov av ytterligare åtgärder. Om så skulle vara fallet, kommer jag givetvis att ta upp den frågan.

I avvaktan på de nyss nämnda utredningarna om utlänningslagen och handläggningen av utlänningsärenden har vissa andra åtgärder i syfte att förkorta handläggningstiderna vidtagits.

Ett bemyndigande har lämnats till statens invandrarverk att anordna en utredningssluss i Carlsund i Upplands Väsby och en utredningssluss i anslutning till förläggningen i Flen. Dessa två utredningsslussar kommer att vara dimensionerade så att polisen kan genomföra ca 800 asylutredningar per månad. Samtidigt har vissa personalförstärkningar skett inom polisen. Detta innebär att polisutredningen bör kunna genomföras på cirka två veckor.

Vid invandrarverket arbetar sedan den 1 april en insatsstyrka för att arbeta av ärendebalansen där. Målsättningen är att den genomsnittliga handläggningstiden för ett asylärende skall minskas till cirka två månader.

Dessa åtgärder samt den minskning i antalet oavgjorda ärenden i arbetsmarknadsdepartementet som just har genomförts innebär att jag bedömer att det bör finnas goda möjligheter att redan under det närmaste året väsentligt förkorta handläggningstiden för ett asylärende.

Beträffande frågan om flyktingkvoten vill jag hänvisa till att riksdagen den

8 maj i år beslöt att fastställa flyktingkvoten till 1 250 för nästa budgetår. Redan detta innebär att Sverige ligger i täten i Europa när det gäller antalet kvotflyktingar som tas emot. I förhållande till sin folkmängd är Sverige också det land i Europa som tar emot det största antalet asylsökande vid gränsen.

Mot bakgrund av det stora antalet asylsökande som kommer till vårt land finner jag det inte möjligt att nu föreslå en höjning av flyktingkvoten.

Sverige har ingen uttryckligt formulerad politik till stöd för återvandrande flyktingar och invandrare. Orsaken härtill är bl. a. att ett sådant stöd har bedömts kunna misstolkas som ett uttryck för en vilja att påverka invandrare och flyktingar att lämna Sverige och återvända till sina hemländer. En sådan inställning skulle helt strida mot en grundprincip i den svenska invandrarpolitiken, nämligen att de invandrare och flyktingar som har getts uppehållstillstånd i Sverige skall känna sig välkomna att stanna här så länge de själva vill.

Det stöd till återvandrare som för närvarande utgår är därför av begränsad omfattning. Nämnas kan t. ex. statens invandrarverks möjlighet att ge resebidrag till återvandrande flyktingar samt de bidrag som för återvandrande flyktingar till Uruguay lämnas dels till den statliga uruguayanska repatrieringskommissionen, dels till skilda frivilligorganisationer, såsom bl. a. DIAKONIA.

En arbetsgrupp i arbetsmarknadsdepartementet gör för närvarande en genomgång av olika återvandrarefrågor. Gruppen kommer att nära samarbeta med bl. a. invandrar- och flyktingorganisationer och beräknar kunna framlägga en rapport under sommaren 1987.

Anf. 32 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar invandrarministern för svaret.

Bakgrunden till mina frågor är, som framgår av interpellationen, regeringens och riksdagsrevisorernas skrivelser om flyktingpolitiken.

I regeringens skrivelse om flyktingpolitiken sägs att tillståndsgivningen under 1986 har i huvudsak följt tidigare års praxis. Jag uppfattar invandrarministern så att det över huvud taget inte har skett någon skärpning av praxis i flyktingärenden.

En rad socialdemokratiska organisationer, bl. a. i Stockholms län, har under senare tid varit i kontakt med mig och framfört sin oro och kritik över den alltför stränga praxis, som de har uppfattat saken. Det har framför allt gällt flyktingar från Chile, som de har varit i personlig kontakt med – och de har inte kunnat förstå att dessa flyktingar inte skulle vara trovärdiga.

1986 ökade Pinochetjuntans förtryck kraftigt i Chile i syfte att krossa den allt starkare oppositionen i landet. Antalet arresterade ökade drastiskt.

Det finns all anledning att inta en generös och human inställning till chilenska asylsökande.

Det är främst de humanitära organisationerna Röda korset, Amnesty, Svenska flyktingrådet och Rädda barnen som gör gällande att en skärpning har skett i tillämpning och praxis. De har en betydande erfarenhet från det praktiska fältet.

Det är emellertid svårt att göra tillförlitliga undersökningar om ändringar i tillämpning och praxis i utlänningsärenden. Svårigheterna beror bl. a. på att beslut motiveras mycket knapphändigt. Det finns i vissa fall förvisso

sekretesskäl som måste beaktas, men avsaknad av motiveringar eller ofullständiga skäl kan ofta vara mer allvarligt för den rättssökande och ge upphov till skadliga spekulationer och rykten. En humanitär men konsekvent praxis, som mer öppet redovisar beslutsmotiveringar och riktlinjer, måste vara det som skall eftersträvas.

I proposition 1983/84:144 underströk föredragande statsrådet, efter förslag från IPOK, i fråga om invandrings- och flyktingpolitiken starkt vikten av att gällande regler, riktlinjer, motivuttalanden och praxis blir föremål för en systematisk dokumentation och spridning. I anledning härav har riksdagen fattat beslut som går i denna riktning. Det ankommer på de beslutande instanserna att tillse att en sådan dokumentation kommer till stånd. Någon åtgärd i denna riktning har ännu inte företagits, vilket är anmärkningsvärt.

Jag vill tillägga att risken för skärpningar i praxis enligt min mening blir större då antalet asylsökande ökar. Beslutsfattare påverkas medvetet eller omedvetet av stora ökningar. Detta gäller t. ex. inte bara chilensare, utan även kurder, palestinier och tamiler. Flyktingkommissarien har gjort uttalanden i frågor av den här arten som borde ha beaktats i högre grad.

I debatten om flyktingpolitiken har det förekommit överdrifter och övertoner, men det är positivt att enskilda och organisationer starkt engagerar sig för flyktingar – framför allt då detta sker både före och efter att beslut fattats i saken.

Flyktingkommissariens representant i Norden, Sören Jessen-Petersen, har med rätta uttalat att Sverige framstår som ett av de mest liberala länderna i Europa i vad gäller flyktingpolitiken. Han framför dock konkret kritik, som jag i stort sett kan dela. Han säger att splittringen av den asylsökandes familj och det generella förvarstagandet synes både omotiverat och inhumant. Han påtalar också att utvisningar av barnfamiljer, som vistats en längre tid i landet och där barnen har integrerats väl via skolan, synes vara inhumant och att detta i högre grad bör beaktas vid beslutsfattandet. Invandrarministern har sagt att det redan nu sker. Jessen-Petersen framför vidare synpunkter liknande dem som finns i asylutredningen. Han framför till sist att eftersom beslut ofta grundas på en asylsökandes trovärdighet så bör den ansvarige handläggaren personligen intervju den rättssökande.

Invandrarministern säger att det finns en arbetsgrupp som skall framlägga rapport under sommaren 1987 beträffande frivilligt återvändande. Här är det av intresse att veta när regeringen avser att inför riksdagen framlägga förslag till förbättringar. Det finns ett stort intresse bland invandrare och flyktingorganisationer för en ordentlig reform på detta område. I förberedelsearbetet har de fått verksamt stöd från ABF och LO.

Det är bra att regeringen har tagit initiativ när det gäller förvarstagandet. Det är beklagligt att regeringen varken nu eller senare har några planer på utökning av flyktingkvoten. Antalet inresta flyktingar 1984 uppgick till 1 063, 1985 till 668 och 1986 till 1 387. Det betyder att flyktingkvoten, som uppgår till 1 250 per år, under de senaste åren i genomsnitt endast har fyllts med drygt 1 000 personer.

Anf. 33 GUNNEL LILJEGREN (m):

Fru talman! För överskådlig tid har vi att räkna med ett växande invandringstryck och troligen en ökande asylinvandring. Jämfört med 1980-talets första år, genomsnittligt 3 000–4 000, är 1986 års siffror alarmrande. Det vill till kraftiga åtgärder för att komma till rätta med missförhållanden och osäkerhet och garantera en konsekvent och samtidigt humanitär flyktingpolitik.

Några av knäckfrågorna har Hans Göran Franck tagit upp och fått besvarade. Det finns andra som både interpellanten och statsrådet undviker, trots att de intimt hänger samman med de debatterade frågorna – t. ex. frågan om kommunernas möjligheter att i fortsättningen ta sin del av ansvaret för flyktingmottagandet. Jag skall återkomma till detta.

Det är ingen hemlighet att invandrarverket i dag har en balans – läs obalans – på 18 000 ärenden, och det är tacknämligt att invandrarministern sätter till både utredningar och resurser för att komma till rätta med detta. Målsättningen, genomsnittligt två månaders handläggningstid, är en efter europeiska förhållanden snabb behandling. Ett av problemen är dock att en allt större andel av ärendena inte alls är genomsnittliga. Under de senaste tre åren uppvisar de s. k. specialärendena, som är synnerligen resurskrävande, en större ökning än vanliga asylärenden. Dessa ärenden tar tre till fyra gånger så lång tid som ett vanligt ärende.

Prognosen för 1987 visar en ökning för specialärendena med 15–40 %, jämfört med 15–25 % för vanliga ärenden. Det gäller att inför den situationen inte underskatta svårigheterna. Invandrarministern har kallat till ett invandrarrådslag i slutet av denna vecka, ett ambitiöst sådant, för att diskutera förhållandena för de invandrare som nu finns i vårt land. Det är bra, jag deltar gärna, men ännu starkare känns behovet av information om och samråd kring invandrings- och flyktingpolitiken. Alltför många missuppfattningar, alltför många divergerande recept och åsikter, och för den delen alltför många fördomar också, flyger kring i den debatten.

Frågan om huruvida det har skett en skärpning i asylpraxis har många aspekter: Å ena sidan tar vi emot allt fler – ökningen från 8 500 till 17 400 flyktingar på ett år talar sitt tydliga språk – och visst kan man hävda att vi på så sätt blivit mer generösa, bäst i Europa just nu. Förra året var man mer generös i Västtyskland och året innan i Danmark. Å andra sidan har det skett en skärpning, fullt befogat. Om man jämför alla de § 6-flyktingar som för tio år sedan beviljades uppehållstillstånd med dem som i dag får komma in i resp. avvisas, så kan man utan vidare slå fast att andelen flyktingar utan starka flyktskäl har sjunkit. Andelen § 3-flyktingar har alltså ökat. Det kan vara en smaksak om man anser att detta är en skärpning eller en lättnad – praxis har ändrats på det sätt jag beskrivit. Och det är naturligtvis riktigt, som statsrådet framhållit, att vi är beroende av vår omvärld och av de ändrade förhållandena i de länder från vilka vi tar emot flyktingar.

För att garantera största möjliga rättssäkerhet vore det dock lämpligt att alla beslut i invandrarverket fattades av minst två personer. Jag kan inte inse att detta skulle vara särskilt resurskrävande – en person kan naturligtvis göra utredningen men senare samråda med ännu en handläggare inför beslut. Frågan om ökad flyktingkvot har i dag akademiskt intresse, eftersom det inte

varit praktiskt möjligt att utnyttja den nuvarande kvoten fullt ut, men i framtiden kan den möjligheten behöva diskuteras.

Förvarsfrågan präglas av enighet partierna emellan. Det blir då och då oundvikligt att också ta småbarnsföräldrar i förvar. Det skall ske och sker också i en så hemlik miljö som möjligt. Det är naturligtvis viktigt att inte skilja barn och föräldrar åt. Flyktingbarnen utsätts ändå för en otroligt stor psykisk press. De misstag som inträffat är undantag.

Så något om kommunerna. Det är svårt att få dem att öka sina kvoter, främst beroende på bostadsbrist, och den avhjälp inte över en natt. Men i många kommuner saknas tilldelning av timmar för svenska för invandrare och grundvux. Här har man känslan av att i regeringen den högra handen inte vet vad den vänstra gör. Vem som är den ena och den andra av statsråden Bodström och Andersson skall jag låta vara osagt, men på något sätt måste resurserna stämma överens – så och så många flyktingar, så och så många svensktimmar. Det bästa vore om flyktinganslagen till kommunerna kunde göras ännu mer schabloniserade och omfatta svenska för invandrare – förhållandena är mycket olika i olika kommuner – så att lokalt betingade och okonventionella lösningar kunde komma till stånd.

Vid slutet av detta år kommer 10 000 flyktingar att befinna sig i förläggningar, om dessa problem inte kan lösas, och detta var inte meningen med den nya modellen för flyktingmottagande.

Fru talman! Jag vill inte gå utredningsförslagen i förväg – från invandrarverket har vi yttrat oss över asylutredningen i tämligen stor enighet. Vi motser med spänning invandrarministerns två snabbutredningar.

Anf. 34 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Den senaste tidens debatt har fokuserat framför allt invandrarministern som person på ett som jag tycker mycket olyckligt sätt. Det vore bättre att granska vad som sker eller inte sker i den faktiskt förda flyktingpolitiken.

Invandrarministern jämför ofta Sverige med övriga europeiska länder, och jag hoppas innerligen att Sverige ligger i täten, därför att övriga länders flyktingpolitik i de flesta fall verkligen inte är något ideal att sträva efter. Det genomförs försämringar ideligen, och att ställa Sveriges insatser i relation till en ständigt sämre flyktingpolitik i resten av Europa skulle kanske kunna rättfärdiga eventuella försämringar även i Sverige. Det är bättre att diskutera flyktingpolitiken i absoluta termer, i förhållande till världens totala flyktingsituation, i förhållande till Genèvekonventionens anda och i förhållande till den svenska flyktingpolitiska lagstiftningen. Här ligger den betydande delen av kritiken mot handläggningen av flyktingpolitiken.

Hans Göran Franck tar i sin interpellation upp frågetecken kring praxis, kring rättssäkerheten kring förvarstagande och direktavvisningar, de långa handläggningstiderna och flyktingkvoten.

Förutom Dagens Nyheters undersökning, som visar på en hårdare praxis, och kritik som framförts av bl. a. flyktingadvokater skapar regeringens egen statistik frågetecken kring utvecklingen av praxis. 1985 och 1986 uppvisar helt olika kvoter när det gäller antalet direktavvisningar och antalet människor som fått uppehållstillstånd. Antalet direktavvisningar har ned-

bringats på ett mycket positivt sätt. Men varför är detta fullständigt höljt i dunkel?

Allting tyder på att det är oerhört angeläget att man nu äntligen börjar dokumentera praxis. Det är fullständigt omöjligt att ta reda på vad som är sant och vad som inte är sant så länge som det statsrådslöfte som utställdes i samband med att vi 1983/84 antog de flyktingpolitiska riktlinjerna inte är uppfyllt. Jag vill därför fråga invandrarministern hur länge till vi skall behöva vänta på en sammanställning och dokumentation av praxis.

Invandrarministern har vidtagit vissa åtgärder för att förvarstagandet av barn skall minska. Enbart under förra året omhändertog man över 400 barn enbart på en institution. Detta är rent diskriminerande mot utländska barn – det händer aldrig svenska barn. Det är dessutom en åtgärd som aldrig sätts i samband med att dessa utländska barn begått något brott. Det är inte misstanken om kriminell handling som gör att de tas i förvar.

UNHCR:s representant i Stockholm, Sören Jessen-Petersen, pekade i en artikel i Dagens Nyheter i går på att splittringen av familjer och generella förvarstaganden ofta sker omotiverat och inhumant. Jag skulle vilja fråga invandrarministern: Vad finns det för skäl att ta något enda barn i förvar?

Frågan om direktavvisningarna har naturligtvis många olika infallsvinklar. Jag skulle återigen vilja fråga invandrarministern – eftersom jag inte fick tillfredsställande svar för några veckor sedan – hur regeringen ser på fallet Turkiet. Hur bedömer invandrarministern tryggheten för de iranier som enligt rapporter riskerar att sändas tillbaka till Iran om Sverige skickar dem till Turkiet? Flera hundra iranier har under det senaste halvåret skickats från Turkiet till Iran. Mot den bakgrunden vore det intressant att veta hur regeringen bedömer iraniernas trygghet i Turkiet. Det är inget under att människor river sina handlingar när de vet att de riskerar att sändas tillbaka till ett land som de en gång har flytt från.

Rättssäkerheten i övrigt kräver många förändringar av flyktingpolitikens handläggning. Sören Jessen-Petersen pekar också på ett ofta framfört krav om juridiskt biträde eller möjligtvis frivilligorganisationer som möter de asylsökande vid gränsen. Detta får inte förhalas ytterligare. Jag vill verkligen uppmana invandrarministern att lägga fram ett förslag på det här området och inte invänta resultatet av de utredningar som har tillsatts.

Hans Göran Franck har också tagit upp frågan om motivering av beslut. Egentligen är några ytterligare argument inte nödvändiga. Jag vill fråga invandrarministern: Vad är det för fel på tanken att den asylsökande och dennes juridiska ombud får ta del av en mer utförlig motivering? Jag är övertygad om att det skulle minska antalet överklaganden. Flyktingjurister hävdar ofta att de tvingas skjuta i blindo när de överklagar till regeringen, eftersom de inte har någon aning om på vilka grunder som ansökan om uppehållstillstånd har avslagits.

Handläggningstiderna tas ständigt upp i debatten. Trots att invandrarministern har vidtagit vissa åtgärder säger ett enigt konstitutionsutskott nu att förhållandena vid invandrarverket är sådana att ytterligare åtgärder erfordras. Jag vill därför i anledning av KU:s eniga yttrande fråga: När kommer det fler tjänster till invandrarverket?

Invandrarministern säger att det inte finns plats för fler åtaganden från

Sveriges sida inom ramen för flyktingkvoten. Men vad gör en ökning med några hundra av flyktingkvoten, när vi tar emot 17 000–18 000 spontant inresta flyktingar? Det skulle vara en oerhört betydelsefull signal till övriga europeiska länder.

Anf. 35 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse den balanserade tonen i debatten i dag, liksom då vi diskuterade flykting- och invandrarpolitiken för några dagar sedan här i kammaren. Den kontrasterar på ett välgörande sätt mot den något upphetsade ton som förekommit i en del medier under den senaste tiden.

Jag har här fått tillfälle att i mitt interpellationssvar redogöra för den praxis som tillämpats under den senaste tiden och andelen bifallna ansökningar om asyl. Jag anser att jag därmed mycket tydligt tillbakavisat de påståenden om en skärpt praxis som förekommit i debatten. Jag noterar att det i de inlägg som gjorts nu inte varit någon som velat vidhålla påståendet att det skulle vara fråga om en skärpt praxis.

Hans Göran Franck säger att risken är stor för att praxis skärps när antalet asylärenden ökar. Maria Leissner vill inte att man skall göra jämförelser med andra länder, utan man skall enbart se till förhållandena i det egna landet. Men även vid sådana jämförelser finner vi att andelen bifallna ansökningar är minst lika hög nu. Antalet personer som fått uppehållstillstånd under 1986 är högre än någonsin. Ökningen har fortsatt under 1987. Under det första kvartalet var det 5 600 personer som fick uppehållstillstånd. Med en fortsatt sådan utveckling kommer det att under innevarande år bli fråga om över 20 000 personer. Där kommer vi in på det stora problemet, som jag tycker det finns anledning att mer ingående diskutera, nämligen hur vi skall kunna ordna ett bra mottagande och få fram platser ute i kommunerna osv.

Sedan kan man diskutera enskilda länder. Hans Göran Franck tar upp frågor om chilensare och den skärpta repressionen i Chile efter attentatet mot Pinochet. De ärenden som nu behandlas i regeringskansliet rör i flertalet fall personer som kom till Sverige under 1985 och i vissa fall under 1984. Det är litet oegentligt att åberopa förhållandena i Chile efter attentatet och sätta dem i samband med procenten asylansökningar som bifalls nu.

Låt mig konstatera att Sverige alltsedan militärkuppen 1973 har tagit emot mer än 11 000 chilenska medborgare. Asylsökandena från Chile tenderar nu att öka i mycket snabb takt. Under mars månad i år var det 341 chilensare som ansökte om asyl i Sverige. Vi har i åtskilliga fall kunnat konstatera att den asylsökandes berättelse om egna upplevelser och förföljelse faktiskt saknat grund. I stället förefaller det vara så att flera av dem som kommer till vårt land gör det av i huvudsak sociala och ekonomiska skäl. Det intrycket bekräftas ytterligare av vad som nyligen har berättats om viss resebyråverksamhet i Chile. Detta förhållande måste vi nogsamt uppmärksamma. Vi har också haft en frågedebatt om detta för en kort tid sedan.

Exemplet Chile visar alltså att människor kan söka sig bort från ett land med en förtryckande regim även av andra skäl än behovet av skydd. Fler avslag i sådana ärenden behöver inte betyda att vi har en hårdare flyktingpolitik. Om man vill bedöma hårdheten i praxis måste det ju ske

utifrån kvalitativa utgångspunkter – vad det är för skäl de enskilda åberopar. När det gäller Chile finns det starka indikationer på att det i många fall är skälen som naturligen måste leda till att ansökningar om asyl avslås.

Hans Göran Franck vill att vi skall lyssna mer på företrädare från Rädda barnen, Röda korset och Amnesty. Jag försäkrar att regeringskansliet, och jag personligen, har mycket nära relationer och mycket nära kontakter med dessa organisationer. Jag har inte i kontakterna med dessa organisationer upplevt att det har riktats några allvarliga erinringar mot vår praxis.

Vad gäller storleken på vår flyktingkvot har riksdagen med bred majoritet beslutat om kvoten för nästa år. Fram till den 1 maj i år har uppehållstillstånd beviljats för totalt 1 405 personer, dvs. mer än kvoten. Det innebär att den 30 juni 1987 har minst 1 250 personer kommit till Sverige – det dröjer ju en tid från det att uppehållstillstånd beviljats till dess att personerna kommer.

Jag instämmer med Hans Göran Franck att det är mycket positivt att enskilda och organisationer engagerar sig starkt i dessa frågor. Det är svåra uppgifter och det är viktigt att vi har ett brett folkligt stöd för den politik vi bedriver. Jag upplever detta som mycket positivt. Jag hoppas att det finns en insikt och en förståelse för de svårigheter som föreligger vid behandlingen av de enskilda ärendena.

Anf. 36 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Invandrarministern säger att han inte kan förstå vilken betydelse förhållandena i Chile förra året har – alltså det som jag åberopade – när det gäller flyktingar som kommit hit betydligt tidigare. Det måste vara ett missförstånd från invandrarministerns sida om han tror att dagens situation inte spelar någon roll. När man skall ta ställning i dessa frågor gäller det att bedöma vilka risker som föreligger i händelse av en utvisning. Även tillämpningen av 6 § i lagen får en viss betydelse vid bedömningen av hur situationen är i dag.

När det gäller denna punkt finns det en oro på många håll. På nytt upprepar jag att det är angeläget att praxis och tillämpning är generös, framför allt med hänsyn till de nya rapporterna från Chile. Att det i alla flyktingströmmar finns folk som saknar skäl och utnyttjar möjligheterna får inte förhindra att ärendena prövas i en anda som är generös och human.

Vi måste noga tänka på den gamla regeln som säger att det är viktigare att tio personer kommer hit på något otillräckliga skäl än att en enda blir utvisad på felaktiga grunder. Invandrarministern bör ständigt ha detta i åtanke.

Som Gunnel Liljegren sade hann jag inte ta upp frågorna om handläggningstiderna och direktavvisningarna. Antalet personer som under första kvartalet i år getts rätt till bosättning av flyktingskäl eller av humanitära skäl uppgick till 5 667. Enligt invandrarverket pekar utvecklingen mot över 22 000 för hela detta år. En förkortning av handläggningstiderna kan därför inte ske bara genom förstärkning av invandrarverkets resurser.

Behoven för det kommande budgetåret är dock betydligt större än under det gångna. Dessutom kommer under det förestående budgetåret verkningarna av de utredningar som invandrarministern tillsatt inte att ha trätt i kraft.

Anf. 37 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag förstår att tiden är något för knapp för att invandrarministern skall kunna svara på allt, men jag tycker att invandrarministern åtminstone på några punkter skulle ha kunnat ta upp mina frågor.

Jag har kanske inte längre något hopp om att få ett klarläggande av regeringens syn på Turkiet som ett säkert land att återsända iranier till. Jag skulle ändå vilja ta upp frågan om handläggningstiderna och den erinran som konstitutionsutskottet gjort om att ytterligare åtgärder erfordras. Det är synnerligen väsentligt att någonting görs utöver åtgärden att tillfälligt ställa till invandrarverkets disposition några tjänster fr. o. m. den 1 april. Det behövs många fler ytterligare tjänster, eftersom det kommer flera spontanflyktingar till vårt land. Jag hoppas att invandrarministern kan komma med ett positivt besked i frågan om handläggningstiderna och invandrarverkets tjänster.

Risken är naturligtvis stor att praxis skärps när det kommer fler spontanflyktingar, men jag kan inte säga att jag vet huruvida praxis har skärpts eller inte. Jag kan här i riksdagen inte göra annat än framföra antaganden och gissningar, och jag vill avstå från det. Men när regeringen inte vill publicera uppgifter om praxis kan man inte låta bli att misstänka att det finns skäl för denna vägran att publicera en sammanställning av uppgifter om praxis. Möjligtvis är det detta som har avhållit regeringen från att uppfylla statsrådslöftet från 1983/84 om en sammanställning och publicering av uppgifter om praxis.

Till sist vill jag tillfoga att människor mår psykiskt mycket dåligt i flyktingmottagningarna. Ofta är detta en direkt följd av det svenska flyktingmottagandet, framför allt av de långa handläggningstiderna. En majoritet av alla flyktingbarn har enligt en nyligen genomförd undersökning psykiska besvär. Detta är naturligtvis ett oacceptabelt tillstånd, och jag hoppas att det stämmer till eftertanke. Invandrarministern har makt att i betydande mån ändra detta förhållande.

Anf. 38 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jag har erfarit att det finns en oro bland chilensare i landet över den, som man kallar det, resebyråverksamhet som pågår. Det är viktigt att de chilensare som kan åberopa flyktingskäl verkligen får stanna i vårt land, och vi skall självfallet med stor generositet pröva ärendena, men vi måste också vara uppmärksamma på den utveckling som tyder på att det också kommer många som inte kan åberopa flyktingskäl. Jag tror, ja, jag vet att flyktingarna själva är angelägna om att man får till stånd en riktig prövning av alla dessa ärenden.

Kortare handläggningstider har efterlysts här, och det var en av de frågor som jag grep mig an allra först i min uppgift som invandrarminister. Det är den fråga som jag givit den högsta prioriteten. Det utredningsarbete som nu har satts i gång och som skall bedrivas exceptionellt snabbt har det yttersta syftet att göra det möjligt att drastiskt förkorta handläggningstiderna. Det måste vara ett viktigt besked för alla dem, inkl. konstitutionsutskottet, som efterfrågar åtgärder på det här området. Under tiden gör vi extrainsatser. Vi har nu i invandrarverket en insatsstyrka, som tidigare arbetade åt regerings-

kansliet. Regeringen har också fått ett bemyndigande av riksdagen att vid behov öka resurserna för att verkligen kunna minska köerna.

Till de övriga initiativ som jag har tagit hör begränsning av polisens möjligheter att ta barn i förvar. Jag tycker att Maria Leissner ändå med ganska stor tillfredsställelse bör notera att vi nu har ändrat förordningen på denna punkt. Detta var vad vi kunde göra med snabbaste möjliga verkan. Räcker inte detta får vi gå vidare och ändra lagen, vilket också skall beaktas vid lagöversynen. Den utredare som skall se på lagen skall också pröva om det är möjligt att med bibehållen sekretess utveckla motiveringarna i de enskilda ärendena. Detta är också ett klart svar på de frågor som här har ställts.

Direktavvisningarnas antal har minskat. Under det senaste året har antalet minskat drastiskt. Det är, enligt min mening, en utveckling i rätt riktning. Maria Leissner frågade tidigare varför direktavvisningarna har minskat i antal. Man kan naturligtvis spekulera över orsaken, men det viktiga är ju att konstatera att det faktiskt har skett en minskning, vilket väl torde ha ett visst samband med kritiken på den här punkten och med att regeringen i ett icke obetydligt antal ärenden har bifallit överklaganden beträffande direktavvisning och därmed stramat upp praxis på detta område.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag erinra om att vi nu är inne i den s. k. vänskapsveckan. Det är första dagen i folkrörelsernas vänskapsvecka, som har till syfte att förbättra relationerna mellan olika etniska grupper i vårt samhälle. Många invandrare mår dåligt i vårt samhälle. Vi skall erkänna detta. De är diskriminerade på arbetsplatserna. De har svårare att få arbete än andra svenskar. Vidare har de större svårigheter på bostadsmarknaden, och de känner sig mobbade – och är mobbade – ute i samhällslivet, i skolorna och annorstädes. Vi ser rasistiska tendenser, framför allt här i Stockholm. Detta är oroande tecken, och vi måste med kraft motverka all främlingsfientlighet och rasism i vårt samhälle. Därför är det glädjande att folkrörelserna så aktivt ställer upp i detta arbete. Arbetet är långsiktigt: att lära känna invandrare personligen, deras förhållanden, och bryta ned de fördomar och barriärer som finns mellan olika etniska grupper. Här har vi tillsammans en mycket viktig men också inspirerande uppgift. Därför är jag delvis missnöjd med debatten om flyktingpolitiken under den senaste tiden. Jag har upplevt att det har blivit en konfrontation mellan oss som vill göra mycket positivt för invandrarna, som vill hävda en generös och human flyktingpolitik. Det är ju inte vi som skall bråka och slåss. Vi måste gemensamt arbeta för att det skall bli ett bra invandrarklimat i vårt samhälle, en bred folkopinion för att kunna gå vidare och bedriva en generös och aktiv flyktingpolitik. Det gäller också att få en opinion ute i kommunerna för de nödvändiga praktiska insatserna för att invandrare och flyktingar skall få plats i våra kommuner.

Anf. 39 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tar fasta på invandrarministerns uttalande om chilenska flyktingar och andra som har flyktingliknande skäl och förväntar mig att den oro som har funnits bland chilensarna skall stillas genom beslut som fattas.

Jag delar invandrarministerns uppfattning att minskningen av antalet direktavvisningar säkerligen beror på den starka opinion som har funnits.

Avvisningarna skedde alltför slentrianmässigt och i många fall på ett felaktigt sätt.

Det finns betydande brister i de regler och i den tillämpning som vi har när det gäller direktavvisningar. Det finns enligt min mening ett starkt behov av att rättssäkerheten vid direktavvisningar förbättras ordentligt. Remissopinionen är inte bara positiv till att beslutanderätten i fråga om direktavvisningar överförs till invandrarverket utan även till att rättsskyddet förstärks genom att den asylsökande skall kunna få offentligt biträde. En reform på detta område bör genomföras utan att de nya utredningar som invandrarministern tillsatt avvaktas.

Till sist vill jag erinra om att när det gäller att ta flyktingar i förvar riktar sig kritiken inte bara mot reglernas utformning utan också mot att det för närvarande finns allvarliga brister då det gäller möjligheterna till kontakt mellan dem som är tagna i förvar och deras anhöriga, deras vänner, deras ombud och andra rådgivare. Det är angeläget att det skyndsamt vidtas åtgärder härvidlag, så att situationen förbättras i avvaktan på att vi får bättre regler på området. I detta avseende vill jag hänvisa till diskrimineringsombudsmannens skrivelse, som går i just den riktning som jag nu har anfört.

Förste vice talmannen anmälde att Maria Leissner anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 40 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jag vill bara understryka vad Hans Göran Franck inledningsvis sade. Jag delar uppfattningen att även när det är nödvändigt att ta personer i förvar bör det göras med medmänsklighet och hänsyn. Det är bara för att förhindra ett undanhållande som personer tas i förvar. Under denna tid finns det, som jag ser det, all anledning att ge möjligheter till de personliga kontakter som den person som är tagen i förvar kan ha behov av – sådana kontakter som inte äventyrar själva förvarstagandet. Jag vill med kraft understryka att sådan medmänsklighet bör visas i alla de enskilda fallen.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1986/87:238 om avskaffandet av kollektivanslutningen till politiskt parti

Anf. 41 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Ingvar Karlsson i Bengtsfors har frågat mig om regeringen avser att medverka till att avskaffandet av kollektivanslutningen sker i sådana former att den enskildes rätt att själv bestämma anslutning och ekonomiskt stöd till visst parti garanteras fullt ut.

Jag har vid flera tillfällen – senast i höstas – inför riksdagen redovisat regeringens uppfattning i saken. Regeringen har samma uppfattning i dag.

Jag uppberar alltså att den föreningsfrihet som vi har här i landet och som är skyddad i grundlagen innebär att det står var och en fritt att organisera sig politiskt. Ingen kan tvingas att vara medlem i ett parti.

Prot. 1986/87:125
18 maj 1987

*Om avskaffandet av
kollektivanslutningen
till politiskt parti*

En annan sida av föreningsfriheten är att medlemmarna i fackliga och politiska organisationer, lika väl som medlemmar i andra typer av ideella föreningar, själva bör få bestämma hur de vill ha det i sin förening, vilka andra organisationer föreningen skall samverka med, i vilka former samverkan skall ske, hur föreningens medel skall användas, osv. Regeringen avser inte att medverka till någon begränsning av den friheten.

Anf. 42 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret på interpellationen. Tyvärr var svaret av den kvalitet man kunde vänta sig. Inte med ett ord andas justitieministern förståelse för alla de enskilda fackföreningsmedlemmar som bidrar med medel till det socialdemokratiska partiet, oavsett om de sympatiserar med socialdemokratin eller inte.

Fru talman! Jag tycker det är beklagligt att landets justitieminister inte har mer känsla för enskilda individers uppfattning. Socialdemokraterna har nu efter mycken kritik och många års riksdagsdebatter funnit att den nuvarande kollektivanslutningsmodellen måste avskaffas. Partistyrelsen har därför arbetat fram en ny modell för att säkerställa fortsatta ekonomiska bidrag. Jag har här i min hand en sammanfattning av den nya modellen. Jag skall citera några meningar angående organisationsanslutningen:

”Fackföreningar och partiorganisationer rekommenderas att arbeta för att de fackliga organisationerna organisationsansluter sig till arbetarekommun. Detta ger förutsättningar för starka band mellan partiet och fackföreningsrörelsen även i framtiden och ger en ökad stabilitet åt den facklig-politiska samverkan.”

Det är alltså meningen att fackföreningar på ett möte skall fatta ett majoritetsbeslut om att föreningen skall ingå i arbetarkommunen som medlem.

När det gäller avgifterna föreslås följande:

”Organisationsanslutningsavgiften till partiet centralt fastställs av partikongressen enligt följande intervaller, där antalet medlemmar definieras som betalande medlemmar i den fackliga organisationen. Partidistrikt och arbetarekommun fastställer själva vid distriktkongress respektive årsmöte sin avgift för organisationsanslutning av facklig organisation.”

Meningen är alltså att det socialdemokratiska partiet skall besluta om avgifterna för organisationsanslutningen. Avgiften skall vara baserad på det totala antalet medlemmar i fackföreningen. Detta strider mot vad Bo Toresson sade vid en utfrågning i konstitutionsutskottet den 18 november 1986. Där gav Bo Toresson sken av att det ekonomiska bidraget vid en organisationsanslutning endast skulle baseras på antalet individuellt anslutna. Här står faktiskt i förslaget att avgiften skall baseras på det totala antalet medlemmar i fackföreningen. Det måste vara fråga om kollektivt tvång även i det här fallet.

Jag förstår att justitieministern i sitt svar säger att föreningsfriheten skall råda. Visst är det så. Men samtidigt är det här fråga om ett tvång för en minoritet som har en annan uppfattning. Jag vill då fråga: Står justitieministern bakom det förslag som kommer att lämnas till höstens socialdemokratiska partikongress?

Fru talman! Jag vill avslutningsvis fylla på med några ytterligare frågor till justitieministern: Kommer inte den föreslagna organisationsanslutningsmodellen att få inslag av kollektivt tvång? Hur kommer den fackföreningsmedlem som inte är socialdemokrat att känna sig när hon eller han vet att den fackliga avdelningen ingår som en del i arbetarkommunen? På vilket sätt kan den enskilde protestera utan att röja sin politiska hemvist?

Anf. 43 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Kollektivanslutningen är en skamfläck för svensk socialdemokrati. Den innebär i all enkelhet att vissa personer, en minoritet, beslutar att ansluta andra personer, en majoritet, till sitt politiska parti. Den enskilde får inte bestämma, har inget avgörande på detta. Detta görs inom ett område som för de flesta människor är mycket känsligt, nämligen den egna politiska tillhörigheten. Den är desto känsligare när vi väl vet hur hårt och hetsigt trycket kan vara på olika arbetsplatser.

Den enda vägen ut ur den kollektivanslutning som i dag tillämpas är att den enskilde avslöjar sin valhemlighet.

Fru talman! Detta förfarande har Sten Wickbom försvarat vid ett flertal tillfällen här i kammaren. Han har inte gjort det som en justitieminister som hävdar den enskildes rätt utan snarare som en advokat för socialdemokratin. Därför är det intressant att han här i dag faktiskt har förklarat kollektivanslutningen vara grundlagsvidrig. Han säger nämligen i sitt svar: "den föreningsfrihet som vi har här i landet och som är skyddad i grundlagen innebär att det står var och en fritt att organisera sig politiskt. Ingen kan tvingas att vara medlem i ett parti."

Det innebär att justitieministern faktiskt anser att det kollektivanslutningsförfarande som tillämpas i dag är grundlagsvidrigt. Det står ju inte var och en fritt att organisera sig politiskt om man kollektivansluts. Detta innebär att man kan bli medlem i ett parti oavsett om man vill eller ej. Enda sättet att mäla sig ur denna kollektivanslutning är dessutom att bryta någonting annat som också har sitt skydd i grundlagen, nämligen valhemligheten.

Detta är intressant att konstatera. Antingen avser justitieministern att med kraft bidra till att avveckla varje form av kollektivanslutning eller också är hans svar enbart ett uttryck för att han här i dag med litet smidig advokatyrl vill göra svart till vitt och här i kammaren hävda att kollektivanslutningen innebär att den enskilde själv bestämmer. Det vore intressant om justitieministern ville lämna ett klargörande på den punkten.

Det vore också i klarhetens namn, fru talman, intressant att få veta vad han menar med det stycke som jag citerade. Det är intressant därför att det säger något om hur det kommer att bli i framtiden. Jag skulle därför vilja fråga justitieministern om det är hans uppfattning att dagens kollektivanslutning strider mot grundlagen. Om han svarar ja på den frågan är det helt klart att han kommer att medverka till att varje form av kollektivanslutning rensas undan från svenska politiska partier. Om han svarar nej innebär det att han här bara fortsätter med advokatyrl för en annan typ av kollektivanslutning, där man kollektivansluter den enskilde men utan att nämna honom vid namn genom att kollektivansluta en organisation eller kanske en juridisk person

som ett företag. Den typen av förfarande är i och för sig symptomatiskt för ett parti som bygger sin politik på organisationer och inte på individer, som hävdar organisationernas rätt i stället för individernas. Det är nu naturligt att ett sådant parti raderar ut kollektivanslutna människor och i stället kollektivansluter organisationerna.

Men det finns något obehagligt i tanken att vårt största parti skall ha en majoritet av medlemmar som inte är människor utan som är juridiska personer. Det är obehagligt om man med den förändringen verkligen påstår sig avskaffa kollektivanslutningen.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga till justitieministern: Anser Sten Wickbom att en kollektivanslutning som bygger på att man kollektivansluter organisationernas medlemmar utan att nämna medlemmarna vid namn inte längre är någon kollektivanslutning? Anser han att den typen av kollektivanslutning bättre låter sig förenas med svensk grundlag än dagens kollektivanslutning?

Anf. 44 BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Fru talman! Jag är litet förvånad över det svar som har getts på interpellationen. Justitieministern tar inte tillfället i akt att redovisa den socialdemokratiska partistyrelsens intention att avskaffa kollektivanslutningen, så att man skulle få ett individuellt medlemskap fullt genomfört till 1990. I stället hänvisas till att grundlagen anger att det är fritt att organisera sig politiskt och att ingen kan tvingas att vara medlem i ett politiskt parti.

Jag säger som Gunnar Hökmark, att det verkligen är advokatyr att uttrycka sig på det sättet. Hundratusentals människor i Sverige känner sig i dag vara tvingade att gå in som medlemmar i det socialdemokratiska partiet, och ingen här frågat dem om de vill göra det. Därför undrar jag om justitieministern ifrågasätter sitt partis eventuellt kommande beslut på den socialdemokratiska kongressen i höst. Anser justitieministern, mot bakgrund av justitieministerns redovisning av de bestämmelser som gäller enligt grundlagen, att ett sådant beslut är obehövligt?

Det kommer alltså att hållas en kongress i höst, och vi kommer att nogsamt bevaka den. Frågan om lagstiftning är förvisso inte avförd. Det ligger motioner på riksdagens bord som skall behandlas till hösten och som innehåller krav på att man skall kunna garantera folk frihet att bestämma om de vill gå med i ett politiskt parti och i så fall vilket.

Men det var egentligen inte denna del av svaret som gjorde att jag anmälde mig till denna diskussion, utan det var sista delen av svaret. Justitieministern säger där med hänvisning till föreningsfriheten att medlemmarna bör få bestämma hur de vill ha det i sin förening och att den friheten inte skall begränsas. Men föreningsgarnas frihet är ju redan i dag inskränkt. De måste betala arbetsgivaravgifter, de måste följa lagar och förordningar och de får inte agera hur de vill. Det finns alltså redan nu en avgränsning när det gäller vad föreningar får göra och inte göra. Men det märkliga är att socialdemokrater aldrig inser att det finns en konflikt mellan föreningsfriheten och respekten för den enskilde individen. I stället argumenterar de på ett sätt som kan uppfattas så att föreningsfriheten skulle innebära organisationers rätt att förtrycka sina medlemmar.

I regel innebär detta inget problem. Organisationer bildas, de arbetar för de gemensamma mål som ligger till grund för verksamheten, de främjar sina medlemmars intressen och medlemmarna är nöjda och glada. Men vi ser allt fler exempel på att olika intresseorganisationer börjar inkräkta på områden där den enskilde själv bör få bestämma. Med modell från kollektivanslutningen har man nu börjat kollektivansluta folk till hemförsäkringar och bilförsäkringar, och nyligen fastslog HD i en dom att det är lagligt att bete sig på det viset. Inom ramen för hyresrätten tvingas folk att betala för en fritidsverksamhet som de inte deltar i och till en förening som de inte är medlemmar i.

Därför är det uppseendeväckande att regeringen inte överväger några åtgärder för att hävda den enskildes makt emot ett organisationsväsende som alltmer uppträder som jätten Glufs-Glufs. Finns det verkligen inget område som skall vara fredat för den enskilde när det gäller att själv bestämma, rakt upp och ner och utan några som helst villkor?

Till slut vill jag informera justitieministern om att det inom Europarådet pågår ett arbete med att ta fram en konvention om innebörden av föreningsfriheten. Jag skulle vilja fråga om justitieministern mot bakgrund av den redovisade inställningen till föreningsfriheten anser att det arbetet bör läggas ner.

Anf. 45 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Som jag sade i mitt svar har jag här i riksdagen vid ett stort antal tillfällen svarat på frågor om kollektivanslutningen. Mitt svar har vid varje tillfälle varit detsamma, och det är detsamma i dag. Jag kan inte se att debatten har tillförts några nya argument som är av det slaget att jag har anledning att svara på något annat sätt än jag gjort tidigare.

Jag sammanfattar mitt svar för tydlighetens skull:

Statsmakterna skall inte styra verksamheten i ideella föreningar i de hänseenden som vi talar om nu. Det är en princip som har lång hävd i vårt land och som är grundläggande för den politiska och den fackliga demokratin. Regeringen avser inte att medverka till något avsteg från denna princip om självbestämmande i föreningslivet. I det jag säger nu, i den respekt för föreningsfriheten som jag och regeringen har ligger också att jag inte som justitieminister och därmed ansvarig för föreningslagstiftningen här skall kommentera det arbete som nu pågår inom det socialdemokratiska partiet att ändra formerna för samverkan mellan partiet och den fackliga rörelsen. Att de borgerliga partierna inte gillar den facklig-politiska samverkan i Sverige vet vi och att det som det handlar om från deras sida är att försvåra denna samverkan, en samverkan som har betytt och betyder så oerhört mycket för det svenska välfärdssamhällets utveckling.

Anf. 46 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Trots justitieministerns ofullständiga svar utgår jag ifrån att höstens partikongress kommer att avskaffa den nuvarande formen av kollektivanslutning – skam vore det väl annars.

Justitieministern säger att debatten inte har tillförts något nytt och att svaret därför blir som det blir. Men, fru talman, jag tycker att debatten har

tillförts något nytt, för jag har här i dag redovisat partistyrelsens förslag till höstens partikongress. Jag tycker att det är intressant att redan nu ta upp en diskussion om detta förslag. Som jag här har redovisat kommer organisationsanslutning att förespråkas och avgifterna att baseras på det totala antalet medlemmar i fackföreningen. Det måste väl vara något nytt, herr justitieminister?

Jag frågade justitieministern om han ställer sig bakom detta förslag till höstens partikongress. Han svarade inte. Det är inte så att vi vill försvåra något samarbete mellan facket och socialdemokraterna, utan vi tycker att det är djupt odemokratiskt att ha det så som man har haft det under snart hundra år, att man dels har kunnat kollektivansluta människor till ett politiskt parti, dels har fått stora ekonomiska bidrag hela tiden. Det är väl detta att man vill säkerställa ett starkt ekonomiskt bidrag från fackföreningsrörelsen som gör att man nu förordar organisationsmodellen och att man vill basera bidraget på så många som möjligt, dvs. på det totala antalet medlemmar i fackföreningarna.

Fru talman! Jag anser att justitieministern något litet borde kommentera partistyrelsens förslag. Det blir ju aktuellt så småningom, och ju förr vi får diskutera det desto bättre.

Anf. 47 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Det var på sitt sätt ett mycket besynnerligt inlägg som justitieministern gjorde alldeles nyss, där han över huvud taget inte med ett ord berörde det som debatten här gäller. Det var snarare socialdemokratisk advokatur för kollektivanslutningen än ett debattinlägg om det rimliga i att träda den enskildes rätt för när genom kollektivanslutningen.

Det handlar inte om att de borgerliga partierna vill försvåra den fackliga samverkan med socialdemokratin – den får man givetvis ordna på de sätt som är lagliga och som man vill använda sig av. Vad det handlar om är att man kollektivansluter enskilda människor mot deras vilja. Nog vore det värt att justitieministern tog den här frågan på allvar. Därmed skulle han ju också ta de enskilda människor det handlar om på allvar i stället för att nonchalera problemet genom att säga att det inte finns några nya argument.

Justitieministern hävdar ju att man skall frivilligt få bestämma om man vill gå med i ett politiskt parti. Då skulle jag vilja ställa en mycket enkel och konkret fråga: Anser justitieministern att man frivilligt har gått med i ett politiskt parti, om man har blivit kollektivansluten? Justitieministern har ju i och för sig redan gått med i socialdemokratiska partiet, men om man tänker sig att processen hade gått till på det sättet att han hade blivit kollektivt ansluten, hade då Sten Wickbom gått med i partiet av egen fri vilja? Är det inte så att det hade skett oavsett hans vilja?

I och för sig kan justitieministern välja att sitta ned och inte kommentera den här typen av frågeställningar. Det är klart bekvämast, men det är inte särskilt hederligt mot riksdagen. För att utmana honom att än en gång gå upp i talarstolen skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga: Om man bestämmer sig för en kollektivanslutning som går ut på att man inte nämner medlemmarna vid namn i medlemsregistret utan nonchalerar dem som individer och räknar dem bara till antalet, är inte det en kollektivanslutning som i praktiken

innebär att man ansluter dem oavsett deras vilja och, för dem som inte vill gå med, mot deras vilja?

Det skulle vara intressant och bra för kammardebatten om justitieministern skulle välja att i stället för att nonchalera dem som i dag kollektivansluta ta upp denna diskussion och inte hålla fler diffusa valtal utan konkret svara på frågan om kollektivanslutning är förenlig med grundlagen.

Anf. 48 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Jag ser faktiskt positivt på det mycket korta och undantagande svar som justitieministern nu gav oss. Det visar bara hur rätt vi har haft i de borgerliga partierna när vi med kraft har drivit enskilda människors rätt att själva bestämma om de vill gå in i ett politiskt parti och i så fall vilket. Socialdemokratin är totalt tillintetgjord.

Jag ser det också som positivt att justitieministern inte vågar föra en vidare debatt om föreningsfrihetens innebörd och att han inte vågar gå in i en diskussion om den konflikt som finns mellan den enskilda människans rätt att själv bestämma och vad föreningar skall kunna bestämma på den enskildes vägnar. Vi kommer nämligen att vinna när det gäller de frågorna också, så småningom. Det kommer inte att finnas några kollektiva hemförsäkringar, kollektiva bilförsäkringar, fritidsverksamhet som skall betalas kollektivt, osv, osv.

Jag skulle vilja upprepa min fråga till justitieministern, med tanke på den inställning som socialdemokratin har och som uppenbarligen justitieministern själv delar: Kommer ni att verka för att det arbete som pågår i Europarådet när det gäller att konkretisera innebörden av föreningsfriheten skall läggas ned?

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1986/87:159 till näringsutskottet

10 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1986/87:31–33

Finansutskottets betänkande 1986/87:27

Skatteutskottets betänkanden 1986/87:38, 44, 46 och 49

Justitieutskottets betänkanden 1986/87:31 och 32

Utrikesutskottets betänkanden 1986/87:15, 18 och 20

Kulturutskottets betänkanden 1986/87:15 och 23

Trafikutskottets betänkanden 1986/87:22–25

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:17

Bostadsutskottets betänkanden 1986/87:16–18

Prot. 1986/87:125
18 maj 1987

*Om avskaffandet av
kollektivanslutningen
till politiskt parti*

Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 15 maj

1986/87:592 av *Mikael Odenberg* (m) till bostadsministern om samordning mellan hyreslagstiftning och skattelagstiftning:

En bostadsrättshavares kostnad för sitt lägenhetsinnehav torde i flertalet fall bestå av dels årsavgift till bostadsrättsföreningen, dels räntor på lån som en gång upptagits för att finansiera lägenhetsförvärvet.

En bostadsrättshavare som har hyrt ut sin lägenhet till en hyra motsvarande årsavgift jämte räntor, dvs. till självkostnad, har av en tingsrätt i Stockholms län dömts för brott mot hyreslagen. Bostadsrättshavarens självkostnads hyra ansågs i det aktuella fallet påtagligt överstiga bruksvärdeshyra för likvärdiga hyreslägenheter.

En bostadsrättshavare som har hyrt ut sin lägenhet till en hyra motsvarande endast årsavgiften har av en taxeringsnämnd i Stockholms län ålagts att betala skatt på skillnaden mellan den högre bruksvärdeshyran och den lägre hyra som uttagits av andrahandshyresgästen.

Med anledning av nämnda förhållanden ber jag att få rikta följande fråga till bostadsministern:

Vad avser bostadsministern göra för att åstadkomma en tillfredsställande samordning mellan hyreslagstiftning och skattelagstiftning?

den 18 maj

1986/87:593 av *Hugo Hegeland* (m) till utrikesministern om tolkningen av vissa regler om diplomatiska och konsulära förbindelser:

Med anledning av uppgifter i pressen den 16 maj vill jag fråga utrikesministern:

Har regeringen börjat tillämpa en ny praxis vid tolkningen av de regler som enligt Wienkonventionerna om diplomatiska och konsulära förbindelser gäller för Sveriges förhandsgodkännande av vissa personer, verksamma vid beskickningar och konsulat i vårt land?

1986/87:594 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om förhållandena för privatpraktiserande sjukgymnaster:

Sveriges största privatpraktik för sjukgymnaster, Centrum Fysioterapi i Stockholm, stänger om en månad. Orsaken är att ersättningstaxan från den allmänna försäkringen är så låg att verksamheten inte längre kan drivas vidare. I dag finns ca 1 500 privatpraktiserande sjukgymnaster, och de tar hand om ca 46 % av patientbesöken hos sjukgymnaster. Det är väl känt att dessa privatpraktiserande sjukgymnaster arbetar under svåra ekonomiska villkor, och frågan blir vart deras patienter skall gå om verksamheten

upphör. Redan i dag är väntetiderna långa på många håll vid besök hos sjukgymnaster.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga:

Vilka åtgärder ämnar socialministern vidta för att förbättra förhållandena för privatpraktiserande sjukgymnaster så att de kan verka vidare?

Prot. 1986/87:125
18 maj 1987

Meddelande om frågor

12 § Kammaren åtskildes kl. 14.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson